

KÜRESEL DİYALOG

6.2

1 yılda 16 dilde 4 sayı

W.E.B. Du Bois'yu
Kurtarmak

Aldon Morris

Toplumsal Hareket
Çalışmalarında
Çoğulculuk

Donatella della Porta

Arap Dünyası'nda
Sosyoloji

Sari Hanafi

Orta Doğu'da Siyaset

- > Lübnan Çöp Krizi
- > Aşırı Şiddeti Normalleştirmek
- > Sivilleri Korumak

Sociology after Communism

- > İnsanlıktan Çıkmış bir Dünyada İnsan Olmak
- > Çinli Kamusal Sosyoloğun Yaratılışı

ISA Forum Avusturya'ya Gidiyor

- > Yerel Olmak, Küresel Olmak
- > Avusturya'da Toplumsal Meseleler

Özel Yazılar

- > Sosyoloji ve İklim Değişikliği
- > Hindistan'da Özgürlük ve Şiddet
- > Araştırma için Yazmak
- > Kazak Editörlerimizi Tanıyalım

BÜLTEN

International
Sociological
Association
isa

CİLT 6 / SAYI 2 / HAZİRAN 2016
<http://isa-global-dialogue.net>

KD

> Editörden

Sınırlardaki Sosyoloji

En yenilikçi sosyoloji, çoğu kez akademinin sınırlarında gezinen ve bazen de akademinin tamamen dışında olanlardan gelir. En önemli Amerikalı sosyologlardan biri olan W.E.B Du Bois da, bu yoldan geçmiştir. Bu sayıda yer verdiğimiz üzere, W.E.B Du Bois, Aldon Morris'in yeni kitabı "The Scholar Denied" (Reddedilen Bilim insanı)'nın da öznesidir. Morris göstermektedir ki, Almanya'da ve Harvard'da eğitim görmüş Afrika kökenli Amerikalı bir sosyolog olan Du Bois, Atlanta Sosyoloji Okulu'na ön ayak olup, kutsal Chicago Okulu gibi, her bir parçasını bilimsellik ve titizlikle düzenlemiştir. Geçmişte ve hatta günümüzde de olan akademideki ırkçılık olmasaydı, Du Bois Amerika sosyolojisinin gerçek kurucusu olarak anılabilirdi. Takdir edilmemiş ve kabul görmemiş Du Bois, ırk ve sınıf, ırkçılığa dair öznel deneyim, Pan-Afrikanizm ve Amerikan emperyalizmi hakkında en önemli eserlerini verdiği yerden kamu meselelerine eğilmek için editör ve yorumcu olmak adına, akademiden ayrılmıştır.

Bu sayıda, sosyolojinin sınırlarında yol alan diğer temsilcilere de yer vermekteyiz. Dmitri Shalin, Vladimir Yadov'un Sovyetler Birliği'nin bürokratik yapılarıyla bütünleştirdiği ve Sovyet dönemi sonrasına da aktardığı vizyonunun cesaret ve doğruluğunu anlatmaktadır. Benzer bir şekilde, François Lachapelle, Shen Yuan'ın bir Marksist-Leninist ve Kızıl Muhafız olarak deneyiminin kendisini nasıl eleştirel sosyolojiye yönelttiğini, nasıl öğrencilerinin hayal güçlerine ilham veren karizmatik bir figür haline getirdiğini anlatmaktadır. Sari Hanefi, Suriye'deki Filistin Mülteci Kampları'ndan Fransa'da sosyoloji doktorasına uzanan zorlu yolda ve Beyrut'a yerleşmeden önce uzun süreler Kahire ve Ramallah'ta yaşayan, Arap Journal of Sociology, Idafat'ı kuran ve editörlük yapan Mohammed El Idrissi ile bir söyleşi gerçekleştirmiştir. El Idrissi, otoriteleri eleştirmekten çekinmeyerek, tehlikeli bir hayat yaşamakta ve Orta Doğu sosyolojisine emek vermektedir.

Orta Doğu'da kaldığı sürede Nisrine Chaer, Lübnan'daki çöp krizi ve bu krizin yarattığı toplumsal hareketlere dair etkileyici bir analiz sunmakta, Lisa Hajjar ve Amitai Etzioni ise gerçek hayatta ve potansiyel olarak Lübnanlı sivilere karşı yürütülen İsrail şiddetinin meşruiyetini birbirleriyle tartışmaktadırlar.

Son olarak, ulusal dernekleri birbiri ardına ziyaret ediyoruz. Avusturya'dan bir dizi makaleye yer veriyoruz- 10-14 Temmuz 2016'da Viyana'da yapılacak olan 3. ISA Forumu'nu tanıştırıyor, aynı zamanda genç Avusturyalı sosyologların yaptığı heyecan verici araştırmaya dair dört makaleyle devam ediyoruz. Amerika'dan Riley Dunlap ve Robert Brulle, iklim değişikliği konusunda Amerika Sosyoloji Derneği Çalışma Kolu'nda ortaya koyulan eşsiz koleksiyonu özetlemektedirler. Ayrıca, ISA Yürütme Kurulu ve Hintli sosyologların, Hint kampüslerindeki ifade özgürlüğüne yönelik tehditleri ve şiddeti kınayan bildirilerini yineliyoruz. Avustralya'dan Raewyn Connell, genç sosyologlara araştırmalarını nasıl yazacaklarını öğrettiği uzun deneyimini bir araya getirip, sunuyor. Bu sayıyı, Küresel Diyalog'un Kazak ekibini tanıtarak, onların sosyolojiyi kendi ulusal dillerine çevirmede üstlendikleri bu göz korkutucu meydan okumaya yer vererek, sonlandırıyoruz.

> **Küresel Diyalog 15 dilde yayınlanmaktadır. Küresel Diyalog'un tüm sayılarına Uluslararası Sosyoloji Derneği (ISA)'nin internet sitesinden ulaşılabilir.**

> **Yayınlanması istenen yazılar burawoy@berkeley.edu adresine gönderilmelidir.**

Öncü Amerikalı sosyolog **Aldon Morris**, Afrika kökenli Amerikalı entelektüel ve politikacı W.E.B. Du Bois'i Amerikan sosyolojisinin kurucu ismi olarak görüyor.

İtalyan sosyolog **Donatella della Porta**, günümüz dünyasında toplumsal hareketler alanında öncü akademisyenlerinden biri haline gelişini anlatıyor.

ISA Başkan yardımcısı ve Arab Journal of Sociology editörü **Sari Hanafi**, Arap sosyolojisinin yüzyüze geldiği zorluklar hakkında konuşuyor.

Küresel Diyalog, SAGE Yayınları'nın cömert başışı ile hazırlanmaktadır.

> Yayın Kurulu

Editör: Michael Burawoy.
Yardımcı Editör: Gay Seidman.
Yönetici Editörler: Lola Busuttil, August Bagà.
Danışman Editörler: Margaret Abraham, Markus Schulz, Sari Hanafi, Vineeta Sinha, Benjamin Tejerina, Rosemary Barbaret, Izabela Barlinska, Dilek Cindoğlu, Filomin Gutierrez, John Holmwood, Guillermina Jasso, Kalpana Kannabiran, Marina Kurkchian, Simon Mapadimeng, Abdul-mumin Sa'ad, Ayse Saktanber, Celi Scalón, Sawako Shirahase, Grazyna Skapska, Evangelia Tastsoglou, Chin-Chun Yi, Elena Zdravomyslova.
Bölge Editörleri
Arap Dünyası: Sari Hanafi, Mounir Saidani.
Arjantin: Juan Ignacio Piovani, Pilar Pi Puig, Martín Urtasun.
Brezilya: Gustavo Taniguti, Andreza Galli, Ângelo Martins Júnior, Lucas Amaral, Rafael de Souza, Benno Alves, Julio Davies.
Hindistan: Ishwar Modi, Rajiv Gupta, Rashmi Jain, Jyoti Sidana, Pragya Sharma, Nidhi Bansal, Pankaj Bhatnagar.
Endonezya: Kamanto Sunarto, Hari Nugroho, Lucia Rati Kusumadewi, Fina Itriya, Indera Ratna Irawati Pattinasarany, Benedictus Hari Juliawan, Mohamad Shohibuddin, Dominggus Elcid Li, Antonius Ario Seto Hardjana.
İran: Reyhaneh Javadi, Abdolkarim Bastani, Niayesh Dolati, Vahid Lenjanzade.
Japonya: Satomi Yamamoto, Amane Hisada, Takashi Kitahara, Takehiro Kitagawa, Satoshi Manabe, Tomomi Ohashira, Yutaro Shimokawa, Masaki Yokota.
Kazakistan: Aigul Zabirowa, Bayan Smagambet, Adil Rodionov, Gani Madi, Almash Tlespayeva, Almas Rakhimbayev, Amangeldi Kurmetuly.
Polonya: Jakub Barszczewski, Krzysztof Gubański, Justyna Kościńska, Kamil Lipiński, Mikołaj Mierzejewski, Karolina Mikołajewska-Zajac, Adam Müller, Zofia Penza, Teresa Teleżyńska, Justyna Zielińska, Jacek Zych.
Romanya: Cosima Rughiniş, Corina Brăgaru, Adriana Bondor, Alexandra Ciocănel, Ana-Maria Ilieş, Ruxandra Iordache, Mihai-Bogdan Marian, Ramona Marinache, Anca Mihai, Oana-Elena Negrea, Ion Daniel Popa, Diana Tihan, Carmen Voinea.
Rusya: Elena Zdravomyslova, Anna Kadnikova, Asja Voronkova, Lyubov Chernyshova, Anastasiya Golovneva.
Tayvan: Jing-Mao Ho.
Türkiye: Gül Çorbacıoğlu, İrmak Evren.
Medya Danışmanları: Gustavo Taniguti.
Yayın Danışmanı: Ana Villarreal.

> Bu Sayıda

Editörden: Sınırlardaki Sosyoloji	2
> BİR MESLEK OLARAK SOSYOLOJİ	
W.E.B. Du Bois'ı Kurtarmak Aldon Morris, ABD	4
Toplumsal Hareket Çalışmalarının Çoğulculuğu Donatella della Porta, İtalya	7
> ORTA DOĞU'DA SOSYOLOJİ VE SİYASET	
Arap Dünyasında Sosyoloji: Sari Hanafi ile Söyleşi Mohammed El Idrissi, Fas	9
Lübnan Çöp Krizinin Biyopolitiği Nisrine Chaer, Hollanda	12
Aşırı Şiddeti Normalleştirmek: İsrail Örneği Lisa Hajjar, ABD	14
Sivilleri Korumak: Hajjar'a Yanıt Amitai Etzioni, ABD	18
> KOMÜNİZMDE SOSYOLOJİ	
İnsanlıktan Çıkmış bir Dünyada İnsan Olmak: Vladimir Yadov'u Anma Dmitri N. Shalin, ABD	20
Çinli Bir Kamusal Sosyoloğun Yaratılışı François Lachapelle, Kanada	23
> ISA FORUM AVUSTURYA'YA GİDİYOR	
Yerel Olmak, Küresel Olmak Brigitte Aulenbacher, Rudolf Richter, ve Ida Seljeskog, Avusturya	25
Avusturya'da Eşitsizlik, Yoksulluk ve Refah Cornelia Dlabaja, Julia Hofmann ve Alban Knecht, Avusturya	28
Toplumsal Eşitsizlikler, Mülteciler ve "Avrupa Rüyası" Ruth Abramowski, Benjamin Gröschl, Alan Schink ve Désirée Wilke, Avusturya	29
Cinsiyet Eşitliği ve Avusturya Üniversiteleri Kristina Binner ve Susanne Kink, Avusturya	31
Çalışma Süreleri ve Daha İyi bir Yaşam için Mücadele Carina Altreiter, Franz Astleithner ve Theresa Fibich, Avusturya	32
> ÖZEL YAZILAR	
Sosyoloji ve İklim Değişikliği Riley E. Dunlap ve Robert J. Brulle, ABD	33
Hindistan'da Özgürlük ve Şiddet the ISA Executive Committee	35
Araştırma için Yazmak: Mantık ve Pratik Raewyn Connell, Avustralya	37
Kazakistan Ekibini Tanıyalım Aigul Zabirowa, Bayan Smagambet, Adil Rodionov ve Gani Madi, Kazakistan	39

> W.E.B. Du Bois'ı Kurtarmak

Aldon Morris, Northwestern Üniversitesi, Evanston, ABD

Aldon Morris.

Aldon Morris, toplumsal hareketler üzerine paradigma-değiştirici araştırmasıyla, özellikle de toplumsal protestoların örgütsel ve kültürel dayanaklarını vurgulayan ödüllü kitabı “*The Origins of the Civil Rights Movement*” (Medeni Haklar Hareketinin Kökenleri) ile tanınmaktadır. Bu makalesinde yeni çıkan, aynı zamanda uzun zamandır beklenen *The Scholar Denied* (Reddedilen Bilim insanı, University of California Press, 2015)’ı sunmakta, Amerikan sosyolojisinin erken dönem tarihini Chicago Okulu’nun yükselişini ve Atlanta Okulu’nun marjinalleştirilmesini, bu süreçte öne çıkan iki figür olan Robert Park ve Afrika kökenli Amerikalı W.E.B. Du Bois’nın arasında geçen rekabetle temsil ederek anlatmaktadır. Morris, Du Bois’nın Atlanta Okulu’nu her ne kadar yeteri kadar tanınırlığa erişemese de, Chicago Okulu ile aynı derecede etkileyici olan araştırma programını nasıl geliştirdiğini göstermektedir. Profesyonel sosyoloji çerçevesinde ırkçılık hem Chicago Okulu’nun yükselişini hem de genel anlamda sosyolojinin evrimini şekillendirmiştir. Bugün bile Du Bois, gerek sosyoloji gerek sosyolojinin ötesinde toplumsal düşünce için ilham verici olmaya devam ederken, Robert Park giderek gözden kaybolmaktadır. Başarıları göz önüne alındığında W.E.B. Du Bois, Amerikan sosyolojisinin kurucusu olarak düşünülmelidir.

WE.B. Du Bois, 20.yüzyıl Afrika kökenli Amerikalı tarihçi, romancı, yazar, kamu entelektüeli, gazeteci, aktivist/lider ve sosyologtur. Bütün bunlar içinde, Du Bois’nın öncü bir sosyolog olarak çalışmaları en az bilinmektedir. Öte yandan, kendisi genellikle güçlü bir siyahi muhafazakar lider Booker T. Washington ile olan ef-sanevi ideolojik çatışması nedeniyle, Siyahi Amerikalıların bir lideri, radikal bir kamu entelektüeli olarak tanınmaktadır.

Yeni kitabım, *The Scholar Denied: W. E. B. Du Bois and the Birth of Modern Sociology* (Reddedilen Bilim insanı: W.E.B. Du Bois ve Modern Sosyolojinin Doğuşu)’de Du Bois’nın yirminci yüzyılın ilk yirmi yılında gelişen Amerika’daki ilk so-

syoloji bilim okulunu: Du Bois Atlanta Okulu’nu kurduğunu öne sürüyorum. Atlanta Üniversitesi’nin bünyesinde (şu an Clark Atlanta olarak bilinen, finansal sıkıntıları olan, Atlanta, Georgia’da bulunan Siyahi üniversitesi), siyahi bilim insanların, lisans ve lisansüstü öğrencilerin, topluluk liderlerinin üyelerini bulundurmaktadır. Seçkin akademinin dış çeperinde doğan Du Bois Atlanta Okulu, baskı altındaki topluluklarla bütünlük içinde ampirik çalışmalar ve kuramsal analizleriyle bilimsel bir yaklaşıma ön ayak olan profesyonel ve amatör araştırmacılara yer vermektedir.

Du Bois’nın kurumu, ırksal ve toplumsal eşitsizliklere yönelik hegemonya-karşıtı analizleriyle başkaldıran bir konumdaydı. O dönemde, ırk odaklı Amerikan aparteid

ve dünya üzerinde farklı deri rengindeki insanlara yapılan Avrupa sömürgeciliğini meşrulaştıran toplumsal Darwinizm görüşü, sosyoloji çevrelerinde hüküm sürmekte, Avrupa ve Amerika'daki beyaz-ırk imparatorluklarının ideolojik savunu olmaktadır. Yoğun olarak süregelen ırkçı yaklaşımlar, Amerika'daki sosyal ve doğa bilimleri de Siyahi insanların biyolojik olarak aşağı derecede olduklarına dair görüş birliği ile beraber hareket ediyordu. Bir sosyolog olarak, Du Bois ırka yönelik eşitsizliklerin biyolojik temelli ırk özelliklerinden türediği iddiasına karşı kanıtlar bulmak üzere yola koyuldu. Biyolojik belirlenimci bir yaklaşımdan ziyade, ırksal eşitsizliklerin ayrımcılık ve baskıyla tetiklendiği fikrini kuramsallaştırdı. 1899'da yayınlanan *Philadelphia Negro* (Philadelphia Zencisi) ile başlayan ve peşisıra çalışmalarla devam eden süreçte Du Bois Okulu, "bilimsel" ırkçılığı sistematik olarak itibarsızlaştıran ampirik kanıtlar ortaya koydu.

The Scholar Denied (Reddedilen Bilim insanı), Du Bois'nın bir araştırma ekibini bir araya getirme çabalarını, Atlanta Sosyoloji Laboratuvarı'nın yönetimi altında başkaldıran bir sosyoloji üretmelerini belgelemektedir. Egemen koltuk sosyolojinin aksine, Du Bois Okulu, çoklu-metod yaklaşımlarını uygulayarak, siyahilerin aşağı derecede olduklarına dair özcü iddialarını niceliksel ve niteliksel araştırmaları kullanarak yıkmaktaydı. Okulun, veri-toplama alanındaki yenilikleri, hızlıca kuramsal (ve özgürleştirici) bir projeyi harekete geçirmişti: ırksal eşitsizliklerin bilimsel nedenlerinin belirlenmesi ve dolayısıyla, siyahilerin doğal bir sonuç olarak aşağı derecede yer aldıklarını, sonsuza kadar insan medeniyetinin en alt basamağında hapsediklerine yönelik egemen sosyolojik ve popüler doktrinleri itibarsızlaştırmak.

Bu bilimsel çabalardan hareketle, Du Bois ve meslektaşları geniş kapsamlı bir kuramsal katkı sağlamak adına, renk çizgisinin- beyazların egemenliğinin sürdürülebilir küresel yapısı, dünya üzerindeki benzer ekonomik, siyasi ve ideolojik güçler tarafından desteklenmektedir- yirminci yüzyıl toplumsal dünyasını şekillendiren ırk ayrımını ürettiğini öne sürdüler. Irklar, bu görüş doğrultusunda, biyolojik oluşumlar değil sosyolojik yaratılardı. Yirminci yüzyılın erken döneminde, Amerikalı sosyologlar, sosyolojik gerçeklikleri açıklamak için biyolojik temelli savlara tutunmuşlardı; Du Bois ise aksine, yapısal analizleri öne çıkarmakta, aynı zamanda bireyin eylemliliğinin toplumsal yapıları etkilediği- ve bazen de dönüştürdüğü görüşünü tanımaktaydı. Bununla birlikte, Du Bois toplumsal eşitsizlikleri açıklamak için, sosyologların sınıf, ırk ve toplumsal cinsiyet arasındaki etkileşimi incelemeleri gerektiğini vurgulamaktaydı. Böylelikle, insan özgürlüğüne dair arayışta sınıf ve ırk boyunduruklarını yıkmak için eş zamanlı bir mücadele de gerekli olmaktadır.

Erken dönem çalışmalarında Du Bois, "çift bilinç" kavramını geliştirerek, benliğin toplumsal etkileşim ve iletişimden doğan bir toplumsal ürün olduğunu, ancak ırk ve güç tarafından önemli ölçüde şekillendiğini kuramsallaştırmış, daha sonra ise, modernitenin Afrikalı

köle ticareti ve kölelik üzerine inşa edildiğini, bu yolla da modern kapitalizmde varolan emek gücü ve önemli malların batı burjuvazisi tarafından sömürülerek geliştiğini savunmuştur.

Amerikan sosyolojisinin uzun yıllardır kabul gören irfanı, Chicago Üniversitesi'ne dayanan bilimsel sosyolojinin izlerini taşımış, beyaz erkeklerden oluşan fakültenin bilimsel bir sosyoloji geliştirdiği söylenmiş ve sonrasında bu yaklaşım Amerika'nın diğer beyaz seçkin üniversitelerine de yayılmıştı. Fakat, *The Scholar Denied* (Reddedilen Bilim insanı) bu mitik kökene sahip masalı yıkmakta, Du Bois- Atlanta Okulu'nun yirmi yıl öncesinde nasıl bilimsel bir sosyoloji geliştirdiğini göstermektedir. Du Bois, Amerikan sosyolojisinin ilk bilimsel okulunu kurmasına rağmen beyaz sosyologlar, okulun özellikle ırka dair radikal fikirleri tarafından tehdit altında hissetmiş, bir yüzyıl boyunca ekonomik, siyasi ve ideolojik güçlerini Du Bois'nın görüşünü bastırmak için kullanmışlardır. *The Scholar Denied* (Reddedilen Bilim insanı) Du Bois Okulu'nun, Chicago sosyologları ve diğer beyaz kuruculardan daha üstün bir bilim ürettiğini kanıtlamaktadır. Bununla birlikte, kurumsallaşmış ayrımcılık, yirminci yüzyılın büyük bir bölümünde Du Bois'nın sayısız katkısının, anaakım Amerikan sosyolojisine dahil olmasını ertelemiştir, bugün bile, Du Bois'nın birçok etkili fikrinin sosyolojik düzen içinde yer almasına rağmen, söz konusu görüşler beyaz sosyologlar tarafından yanlış atıflara maruz kalmaktadır.

Du Bois-Atlanta Okulu, çok büyük anlaşmazlıkların üstesinden gelmek zorundaydı. Beyaz sosyologların statükolarının endüstrinin kaptanları tarafından desteklenerek, "Nesnel Bilim" adı altında meşrulaştırılmasının karşısında, Du Bois'nın profesörlük yapması prestijli üniversiteler tarafından reddedildi ve kendisi bu üniversitelerin kaynaklarından mahrum bırakıldı. Finansal açıdan yetersiz olan Siyahi üniversitede, Du Bois cüzi bir maaş almakta, araştırma fonları tarafından reddedilmekte, radikal fikirleri denetlenmekte ve seçkin yayın kuruluşları tarafından terslenmekteydi.

The Scholar Denied (Reddedilen Bilim insanı)'da Du Bois Okulu'nun nasıl kendine özgü bir sosyoloji programı geliştirerek, bilimsel ırkçılıkla mücadele edip, tüm Amerikan üniversitelerince de benimsendiğini belgeliyorum. Du Bois, bu okulu zaptedilen Siyahi topluluğuna demirlemiş, bu topluluğun görece-ayrıcalıklı olan üyelerinin kıt kaynaklarına dikkat çekmiştir. Bu bilim insanları, öğrenciler ve topluluk liderleri, bilimsel çalışmaları karşılığında düşük ücretler almış, bazıları başkaldıran bir sosyoloji üretmek adına karşılık beklemeden emek vermişlerdir. Du Bois ile beraber olanlar, çalışmalarının gelecekte özgürlüğe ulaşması yolunda zahmet çekseler de, bilimsel araştırmanın beyaz üstünlüğünü çürütmek için bir silah görevi göreceğine inanmışlardır.

Du Bois Okulu özgürlük sermayesini, kendine özgü bir sosyoloji ortaya koymak için kullanmıştır. Topluluğun desteğini

de alarak Atlanta Okulu, Burawoy'un tanımladığı gibi " kamusal sosyolojinin bütünleşik özerkliği, Du Bois ve Afrika kökenli Amerikalı meslektaşlarına Chicago sosyolojisinden daha bilimsel, farklı bir sosyoloji yaratmaya ve sürdürmeye olanak tanımış- hala tarihin spekülâtif felsefesine güçlü etkiler bırakan- statükoya eleştiri getiren" bir araştırma programı geliştirdi.

Atlanta Okulu soğuk, mesafeli bir sosyoloji üretmedi. Bilakis, kamusal sosyolojiyle bütünleşerek, ulusal ve küresel eşitsizlikleri ortadan kaldırma yollarını aradı. 1990'da Du Bois, Pan-Afrika Kongreleri düzenlemeye başlayarak, Jim Crow'un (Güney Amerika'da ırk ayrımına dayalı kanun uygulayıcısı) ırkçı rejimlerini ve sömürgeciliği yıkmaya yardımcı olacak fikirleri araştırmakta olan Afrika kökenli liderleri ve bilim insanlarını bir araya getirdi. Du Bois, ülkesinde beyazların üstünlüğüne kafa tutan, Niagara Hareketi ve Farklı Deri Renklerine Sahip İnsanların İlerlemesi Ulusal Dernekleri'nin örgütlenmesine katkıda bulunmuştur. *The Crisis* (Kriz) adını verdiği, toplumsal cinsiyet ile sınıf baskısı ve savaş konularını analiz eden, güçlü bir biçimde karşıt sesini çıkaran hakemli dergiyi kurmuştur. Uzun yaşamı boyunca, Du Bois statükonun azılı bir eleştirmeni olmuş, bireyin özgürlüğünü engelleyen toplumsal yapıları ve kültürel biçimleri ifşa etme yollarını aramıştır.

Michael Burawoy'un öne sürdüğü gibi uygulanabilir olduğu sürece, sosyoloji radikal köklerine dönmek zorundadır. Güç ve insan egemenliğine ışık tutan eleştirel analizler yerel sosyolojilerde, sömürgecilik-sonrası sosyolojilerde, güney teorisinde hatta Batı burjuva sosyolojilerinde, radikal olarak gücün gerçekliğini cesaretle dile getirmektedir. Du Bois Okulu, her ne kadar okulun marjinalleştirilmesiyle görünmezliğe itilse de, Burawoy'un

değişikle "egemen görüşlerle mücadelenin paradigmatik habercisi"dir. Du Bois örneği üzerinden yapılandırarak, *The Scholar Denied* (Reddedilen Bilim insanı) sosyoloji biliminin siyasi, birbirine geçmiş olarak ve titizlikle ele alınmasını, özellikle kamuya dair münazaralarla bütünleşmesi gerektiğini savunmaktadır. Gerçekten de, madun sosyolojiler, statüko dahilinde üretilenlerden daha titiz olmak zorundadır çünkü her daim daha büyük risk altındadırlar. Sosyologlar, sadece " Siyahi ampirik sosyoloji" ürettiğini ya da bir kamu entelektüeli olarak "Siyahi meseleleri" ek-senine aldığına inandıkları Du Bois sosyolojisinin önemini kaçırmaya devam etmektedir; çünkü ancak bu görüş Du Bois'nın anlayışını dar bir gettoya hapsetmekte, genel bir teori ya da metodolojiye katkıda bulunmasından ziyade sadece Siyahi insanların sosyolojisine uygulanabileceği fikrini taşımaktadır. *The Scholar Denied* (Reddedilen Bilim insanı)'da sunulan kanıt, yanlış yönlendirilen iddiaları ortadan kaldırmalı, Du Bois ve okulunu ait olduğu yere Marx, Weber ve Durkheim ile birlikte sosyolojinin tapınağında konumlandırarak- sosyologların, Du Bois- Atlanta Okulu'nun bilgeliğini miras edinmelerine olanak tanımalı, onların sosyolojik tahayyüllerini zenginleştirmelidir.

The Scholar Denied (Reddedilen Bilim insanı)'ın sonuna, Du Bois Okulu'nun sosyolojiye olan katkısına dair nihai düşüncelere yer vererek gelmekteyim: eğer yenilikçi bilimsel okul kökenini en zor zamanlardan, linç gürhunun terörizmi, seçkinlerin özgürleşmek isteyen topluluğa saldırısı ve ırkçı toplumun önemli kaynaklardan alıkoyan ayrımcılığından almaktaysa, ardından belki de, insanlığı anlamayı ve dönüştürmeyi amaçlayan bilgiyi üretmek adına çalışanlar için bir umut vardır. ■

Aldon Morris'e ulaşmak için <amorris@northwestern.edu>

> Toplumsal Hareket Çalışmalarının Çoğulculuğu

Donatella della Porta, Scuola Normale Superiore, Floransa, İtalya

| Donatella della Porta.

Donatella della Porta, toplumsal hareketler alanında uluslararası düzeyde en çok tanınan ve en üretken bilim insanlarından biridir. Çalışmaları özellikle Avrupa ve Latin Amerika olmak üzere birçok ülkeyi kapsamakta, sosyoloji ve siyaset bilimi başta olmak üzere çeşitli disiplinler arasında köprü kurmaktadır. Araştırmada çoklu-metod yaklaşımını uygulamadaki mükemmelliğiyle, 38 kitabın yazarlığı ve ikinci yazarlığını yapmıştır. Yakın dönemli araştırmaları siyaset sosyolojisi alanındadır: siyasi şiddetten (*Clandestine Political Violence*, 2013- *Gizli Siyasi Şiddet*, 2013), protestonun zabıtalığı (*Can Democracy be Saved?* 2013, *Demokrasi Kurtarılabilir Mi?*, 2013), siyasi yolsuzluk (*The Hidden Order of Corruption* Alberto Vanucci ile birlikte yazılan *Yolsuzluğun Saklı Düzeni*, 2012), toplumsal hareketler ve demokrasi ilişkisi (*Mobilizing for Democracy*, 2014, *Demokrasi için Hareket Etmek*, 2014), neoliberalizme tepkiler (*Social Movements in Times of Austerity*, 2015, *Kemer Sıkma Dönemlerinde Toplumsal Hareketler*, 2015) Kendisini uzun zamandan beri çeşitli ülkelerden gelen genç bilim insanlarına adamakta, bu süreçte Floransa'da Scuola Normale Superiore'de İnsan ve Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün Dekanlığı'nı sürdürmekte, aynı zamanda da Center on Social Movement Studies'in (Cosmos- Toplumsal Hareketler Çalışmaları Merkezi) yöneticiliğini de yapmaktadır. Aşağıdaki bu makalede, vizyonunu ve toplumsal hareketler çalışmalarına olan bağlılığının ana hatlarını belirtmektedir.

Toplumsal hareketlere olan ilğim birbirinden farklı rotaları takip ederek ortaya çıkmıştır. Ana ekseninde, bir öğrenci aktivisti olarak deneyimlerimle beraber büyük kaynaklar oluşturmak için yapılan yatırımların ve büyük hayallerin nasıl yetersiz sonuçlar ortaya koyduğuna yönelik öfkeyle de bağdaştırdığım protestolara olan yoğun ilğim kesinlikle vardı. Ancak, bir yandan da her daim bilim insanlarının yaşamında nedensel bir faktör olarak düşündüğüm tesadüflerin de yeri oldu. Benim durumumda, bu alandaki araştırmalarım olan bağlılığım, Paris'te École des Hautes Études en Sciences Sociales'de yaptığım yüksek lisans tezimin danışmanı ve bağımlı toplumlar üzerine yayınlanmış çalışmaları olan (bu konu benim gibi bir Güneyli'ye daha da çok hitap etmektedir) Alain Touraine'e sorduğum bir soruyla, nedensel olarak ortaya çıkmıştır. Bana, istekli olduğu yönünde cevap vermişti ama odak noktasını toplumsal hareketler yönüne çevirmişti. Ben de "neden olmasın?" diye düşündüm.

Toplumsal hareketler üzerine yazdığım ilk makelem hakkında da yorumlarda bulunan ve benim yaşam boyu akıl hocam ve dostum olan Sidney Tarrow'un da içinde bulunduğu toplumsal hareketleri açıklamada yeni paradigmaları araştıran, giderek büyüyen ve enerjik akademisyenler ağı ile iletişime geçmek gibi birçok talihli tesadüfler beni bu noktaya taşıdı. European University Institute'daki uluslararası program bünyesinde yaptığım doktora da bana sadece dil becerileri katmakla kalmadı aynı zamanda özellikle de diğer kültürlerin üsluplarını da tanıttı. Burada, Philippe Schmitter'dan Alessandro Pizzorno'ya uzanan akıl hocalarım, beni disiplinlerin sınırlarından daha öteye taşıyan merakımı geliştirdiler. Doktoradan sonra, İtalyan akademisinin içinde bulunduğu akademik nepotizm beni yurtdışındaki heyecan verici deneyimlere yönelterek, göçün olumsuz deneyimini, "kökleri derinde olan kozmopolitlik" gibi olumlu deneyimlere dönüştürdü. Talihli tesadüfler, genç bilim insanlarıyla işbirlikleri geliştirmeme, Floransa, İtalya'da bulunan Scuola Normale Superiore'de bulunan Center of Social Movement Studies (Cosmos- Toplumsal Hareketler Merkezi)'nin de dahil olduğu araştırma merkezleri ve ağları kurmama da olanak tanıdı.

Araştırmamda ve eğitimciliğimi ilgilendiren diğer konuları

keşfederken, birçok nedenden dolayı- bilişsel, duygusal ve ilişkisel, toplumsal hareketler çalışmalarına sadık kaldım. Öncelikle, bu konuya işaret eden birçok araştırmacının, insan oldukları için de bu konunun onlara hitap ettiğini ve genellikle dünyayı geliştirmek için samimi bir ilgi duyduklarını gördüm. Toplumsal ve siyasi adanmışlıklara dair deneyimlerin daha çok anaakım konular üzerinde çalışan akademisyenler tarafından eleştirilmesine rağmen, alt alanların gelişmesine dair verim sağladıklarını, bununla birlikte bu alandaki diğer akademisyenlerle aralarında hissi bir iklimi de oluşturduklarını gördüm. Öte yandan, siyasi durumlar sürekli olarak kuramsal yenilikleri de beraberinde getirmiştir: alışılmadık politikanın marjinal ya da patolojik olarak nitelendiği bir alan yeni dalga protestolarla mücadele etmiştir- bu protestolar, normal parlamenter yapının dışında "diğer politikanın" giderek toplumsal ve akademik olarak kabul edilmesini sağlamıştır.

Politikanın bu geniş kapsamlı tarifi, toplumsal hareketler çalışmalarının nasıl kuramsal olarak çaprazlama dölleme eğilimi içinde olduğunu açıklamaktadır. Farklı disiplinler yaklaşımlar arasında köprü kurarak- sembolik etkileşimcilikten örgütsel sosyolojiye, sosyolojik kuramlardan siyaset bilimine- toplumsal hareketler alanında çalışan akademisyenler, bilginin farklı alanlarından edinilen verileri bir araya getirerek, kavramlar ve hipotezlerden oluşan bir küme oluşturmuşlardır. Bu trend zamanla ilerleyerek, sosyolojiden siyaset bilimine, coğrafyaya, tarihe, antropolojiye, normatif kurama, hukuk ve (hatta) ekonomiye kadar uzanmış, her patlak veren siyasi çekişme, yeni nesilleri toplumsal hareketler alanında çalışmaya sevk etmiştir.

Takdir ettiğim (ve katkıda bulunduğumu umit ettiğim) bir şey de ampirik araştırmaya yönelik olumlu tutumlardır. Kuramsal olarak içiçe geçmiş, toplumsal hareketler çalışmaları metodolojik bakış açısı göz önüne alındığında her daim çoğulcu bir yapıda olmuştur. Toplumsal hareketler üzerine yapılan araştırmalar birbirinden farklı metodlar kullanmakta, nitel ve nicel metodolojiler arasında köprü kurmaktadır. Her ne kadar belli metodların (vaka çalışmalarından nicel "olay analizi"ne kadar) planlama ve uygulanmasına dair eleştiriler ve öz eleştiriler olsa da, hiçbir metodolojik savaş ortaya çıkmamış ve metodolojik çoğulculuk, bu alanda egemenliğini sürdürmüştür. Sosyal bilimlerin birçok alt alanında, epistemolojik seviyede yapılan pozitivist perspektife karşı yorumsamacı perspektif anlayışını ortak anlatısına katma ya da gerçek dünyanın varoluşuna dair ontolojik varsayımlara karşı tartışmalar olsa da , toplumsal hareketler alanındaki akademisyenler daha incelikli görüşler ortaya koyma eğilimindedirler. Neo-pozitivist varsayımlara eğilimi olan araştırmacılar dahi kavramların oluşturulmasının önemini tanımakta, inşacılar ise öznel-likler arasında bilgi arayışlarını terk etmemektedirler. Toplumsal hareket alanındaki araştırmaların birçoğu yapılar ve anlayışları (i.e. siyasi olanaklar ve belirlediği çerçeve) biraraya getirmekte, her ikisinin birbirleriyle yakın ilişkide olduğu düşünülmektedir. Benzer biçimde, birçok araştırmacı genel yasalar hakkındaki şüpheciliklerini, teoriye dayanmayan vaka çalışmalarının ötesine geçmeye duydukları istekle birleştirmektedir.

Bu kapsayıcı görüş, çaprazlama döllemeyi ve ortak bilginin üretilmesine yönelik belli bir kapasiteyi de harekete geçirmektedir. Tümdengelim ve tümevarım yaklaşımları bu süreçte, nitel ve nicel metodolojiler gibi biraraya gelmektedirler. Karma-metod stratejiler, farklı metodların nirengisiyle sıkça uygulanmaktadır. Aslında, toplumsal hareket çalışmaları, veri toplama ve veri analizine olanak tanıyan çeşitli tekniklerin kullanılması açıdan pragmatik bir yaklaşıma da sahiptir. Ve, toplumsal hareket alanında çalışan bazı akademisyenler sosyal bilimlerin tarafsız ya da siyasi amaçlara boyun eğdiğine inansalar da, siyasi bağlılığın derecesi bilimsel çalışmalarda süreklilik arz etmekte, ilginç normatif ve etik tartışmalara yol açmaktadır.

Bu yepyeni kuramsal çoğulculuğa dair çeşitli açıklamalar yapılmaktadır. Tabii ki, örneğin seçimler ve toplumsal tabakalaşma çalışmalarında güvenilir bir veritabanının eksikliği duyulsa da, toplumsal hareket üzerine çalışan akademisyenler farklı veri toplama teknikleri kullanmaktadırlar. Aktif olan azınlıkları incelemede bütün nüfusa dair halihazırda bulunan anketler çok az işe yaramakta, toplumsal hareket örgütleri nadiren arşiv tutmakta ya da katılımcıların isim listesini çıkarmaktadır. Yeni metodlar icat etmekle beraber diğer alanlarda kullanılan veri toplama ve veri analiz metodlarını taşıyıp, uyarlamak da ampirik analizi güçlendirmeye yardımcı olmuştur. Bilgi üretmeye dair, yalnızca bilimsel kuramsallaştırmaya değil toplumsal müdahaleye de yönlendirilmiş normatif bir baskı varolmakta, çalışmanın konusuyla beraber planlanan eş bir araştırma, yeni metodolojik düşünceleri desteklemektedir.

Bu olumlu trendlere bağlı olmaksızın, toplumsal hareket çalışmaları kendi başarısının kurbanı haline gelme riskini de sürekli beraberinde taşımaktadır. Özellikle, son yıllarda giderek gelişmesine rağmen, Küresel Kuzey'i odak noktasında tutma eylemi, genellikle Küresel Güney'deki tartışmalı politikalar üzerine yapılan çalışmalarla bağ kurulmasını zorlaştırmaktadır. Sosyal bilimlerin uluslararasılaşmasına yönelik genel trendin çokca olumlu tarafı bulunmaktadır- özellikle uluslararasılaşma kavramı farklı ülkelerin, akademik kurumların ya da kültürlerin deneyimi üzerinden anlaşılıyorsa. Uluslararasılaşma, farklı yaklaşımlar, metodlar, biçimler, pratikler konusunda farkındalığımızı ortaya koymakta, kişinin kendi ulusal deneyimini de karşılaştırmalı bir perspektife koymaktadır, böylece eleştirel bir bakışı ve entelektüel çoğulculuğu desteklemektedir. Ancak, belli bir geleneğe bağlı kalan (ya da sözkonusu geleneğin evrimine) uluslararasılaşma sorunlu olabilir. 35 farklı ülkeden doktora öğrencileri ve doktora-sonrası araştırmacılarının toplumsal hareketler üzerine yaptıkları araştırmalara danışmanlık yapma ve bu araştırmaları izleme şansına erişmiş biri olarak, anaakım Anglo-Sakson ve diğer geleneksel yaklaşımların ötesinde kazanımlar edindiğimizi onlar aracılığıyla gördüm. Genç nesillerden sürekli olarak edindiğim canlandırıcı etkilere olan inancım, toplumsal hareketler çalışmalarının özdüşünümsellik yeterliliği konusunda beni iyimser kılmaktadır. ■

Donatella della Porta'ya ulaşmak için <donatella.dellaporta@sns.it>

> Arap Dünyasında Sosyoloji:

Sari Hanafi ile Söyleşi

| Sari Hanafi.

Sari Hanafi, Beyrut Amerikan Üniversitesi Sosyoloji, Antropoloji ve Medya Çalışmaları bölüm başkanlığı ve sosyoloji profesörlüğü yapmaktadır. Aynı zamanda *Idafat: the Arab Journal of Sociology*'nin (Arapça yayınlanmaktadır) editörlüğünü yapmakta, hem Uluslararası Sosyoloji Derneği hem de Sosyal Bilimler Arap Konseyi'nin başkan yardımcılığını üstlenmektedir. Göç sosyolojisi, bilimsel araştırma politikaları olmak üzere sivil toplum, seçkin oluşumu ve geçici adalet, Hanafi'nin araştırma alanlarını oluşturmaktadır. Son çıkan kitabı, Arapça ve İngilizce olarak yayınlanan, R. Arvanitis ile yazdıkları *Knowledge Production in the Arab World: The Impossible Promise* (Arap Dünyasında Bilgi Üretimi: İmkansız Vaat)'tir. Pek az kişi Sari Hanafi'den daha çok Arap Dünyası sosyolojisinin gelişimine katkıda bulunmuş, Arap ve Batı sosyolojilerini uzlaştırma yolunda büyük atılımlar yapmıştır. Kendisiyle bu söyleşiyi, Fas El Jadida'da sosyoloji profesörü olan Mohammed El Idrissi yapmaktadır.

MEİ: Şam'daki Yarmouk Filistin mülteci kampında büyümüş ve sosyolojiye adım atmadan önce inşaat mühendisliği eğitimi almışsınız. Sosyal geçmişinizin değişim kararınızda etkili oldu mu?

SH: Evet, kesinlikle! 1980lerin başında, o zamanlar, fazla siyasi biriydim, dünyayı değiştirmek istiyordum! Tabii ki, şimdi buna ancak anlam veriyorum. O zaman, iki mesele beni meşgul ediyordu: sömürgeleşmiş Filistin ve Suriye'deki otoriterleşme; bu meseleler beni sosyolojiye itti. Büyüdüğüm, Şam'daki Yarmouk Mülteci Kampı'nda Yurt Günü (Land Day) gösterileri ertesinde tutuklandığım için fişlendim. Bir istihbarat memuru bana: "Tüm grubunuzdaki kişiler bir otobüsü bile doldurmaya yetmez, sen de kolaylıkla hapse atılabilirsin!" demişti. Arap otoriter devletleri bu "otobüsteki insanların"- ister muhalif entelektüeller ya da genel anlamda aydın orta sınıflar olsun- önemini bu gibi hareketli protestolarda her daim hafife almışlardır. Foucault'nun

gücün mikrofiziği ve biyopolitik analizlerine sığındım. Onun düşüncesini takip etmek adına Fransa'ya gittim. Devlet seçkinlerine dair bilimsel bir analizde bulunmak istedim fakat aynı zamanda da aktivistliğim beni sosyolojiyi sadece profesyonel ve eleştirel bir kurum olarak değil, Burawoy'un sınıflandırmasına dayanarak, bir halk katılımı ve politika savunuculuğu olarak kavramama da yardımcı oldu.

MEI: Profesyonel ve kamusal sosyolojinin biraraya getirilmesinde karşılaşılan zorluklar nelerdir?

SH: Arap Dünyası'nda, bu kolay bir iş değildir. Sosyoloji, diğer tüm sosyal bilimler gibi, bir dövüş sanatına benzetilerek insanları ortak akıldan ve ideolojilerinden sıyrarak bir olgu olarak değil, Pierre Bourdieu'nün öne sürdüğü üzere, modernleşme projesi içindeki devletin kullandığı araçlarından biri olarak düşünüldüğü takdirde en iyi şekilde anlaşılabilir. İki güç, sosyal bilimlerin meşruiyetini bozmak için yol aramaktadır: otoriter siyasi seçkinler ve bazı ideolojik gruplar, özellikle belli dini otoriteler. Her ikisi de sosyal bilimlerin sorun yaratan kökenlerini (sömürgecilik döneminde ortaya çıkan) ve yabancı kaynaklar tarafından finanse edilmesini vurgulamaktadır. Günümüze dair inancım şudur ki, sorun sadece dini gruplarda değil aynı zamanda "dar görüşlü" Arap solundadır. Her ikisi de demokrasi gibi evrensel değerlere karşı direnç gösterme ve temeldeki değişimleri göz ardı etme eğilimindedir. Tabii ki, Arap ayaklanmaları bir takım olumlu bilişsel gelişimi de ortaya çıkardı ancak sosyal bilim, değişimi tetikleme ve tartışmayı rasyonelleştirme konusunda etkili olamadı- Tunus bu konuda bir istisnadır, Tunus'taki istisnai durumda, akademisyenler toplumda bir diyalog teşvik etmek ve sivil toplum ile işbirliği yapmak adına önemli rol oynamışlardır. 2015 yılında, Nobel Ödülü'nün sahibinin Ulusal Diyalog Dörtlüsü olması anlamlı, sembolik bir zaferdi.

MEI: Sosyologlar, Arap ayaklanmaları sonrasındaki dönemde olumlu bilişsel gelişmelere katkıda bulundular mı?

SH: Bölgedeki post-sömürgecilik çalışmalarının büyük kısmı basite indirgenmiş, Arap dünyasındaki değişimleri kavramada eksiklikleri olan çalışmalardır. Arap ayaklanmalarının birçoğu şimdiye kadar başarısızlığa uğradı, bu başarısızlığın sebebi basitçe emperyalist ve post-sömürgeci egemenlik değil fakat kökleri derine uzanan ve süregelen otoriterleşme ve çoğulculuk, demokrasi, özgürlük ve toplumsal adalet gibi değerleri öğrenme sürecindeki insanların yaşadıkları güven eksikliğidir. Arap dünyası Asef Bayat'ın tanımladığı çizgi üzerinde- hayatta kalmak ve yaşamlarını geliştirmek adına sıradan insanların mülkiyet sahibi ve güçlüler üzerinde sessiz, uzun ama yayılmacı bir istilanın- hareket ederek toplumsal hareketleri anlamada sosyolojik araçlara gereksinim duymaktadır.

Şahsi görüşüm, kamusal sosyolojinin her daim toplumsal aktörlerin toplumu dönüştürme kabiliyetleri konusundaki

tartışmaları harekete geçirme arayışında olmasıdır. Bir sosyolog olarak rolüm saf kötü ve saf iyinin olmadığını göstermektir. Sosyolojik tahayyül ve aktörlerin etkin olma durumlarına odaklanan sosyoloji, toplumsal fenomenlerin karmaşık doğasını bize hatırlatmaktadır. Bir diğer deyişle sosyoloji halka, insanların mücadelelerini, kendini tekrar eden jeopolitik çatışmalardan kaynaklandığına dair açıklamaların (savaş durumunda olan x ve y ülkelerinin birbirinin karşısında yer aldığı) ve etnik gruplar arasındaki anlaşmazlıkların (Suriye ve Bahreyn gibi ülkelereki çatışmalar akademisyenler, medya sektöründe yer alanlar ve sıradan insanların birçoğu tarafından bu savla açıklanmaktadır) ötesinde düşünmeyi hatırlatmaktadır. Ayrıca sosyoloji, benzeşen çıkarların, kamplaşma çerçevesinde olmaksızın (direniş kamplaşması vs. emperyalizm kamplaşması, etc.), takfir'in (dini inkar etmeye yönelik suçlamalar) homo sacer (bir insanın yargılanmadan ya da yargı süreci bitmeden öldürülmesi) yaratmak için sadece İslam Devleti'ni (İŞİD) kullanmamasını ve aynı zamanda sivillere bomba yağdıranlar arasındaki müttefik ilişkiler bütünü de incelemeyi hatırlatmaktadır. Sosyoloji, gençlerin İŞİD'e, basitçe sadece belli kitapları okudukları ya da Kuran'ı belli şekillerde yorumladıkları için katılmadıklarını ama siyasi ve toplumsal bir dışlanmanın olduğu bir düzende yaşadıkları için katıldıklarını da bize hatırlatmaktadır.

MEI: Ve kamusal sosyoloji Arap dünyasında, gerçekte hangi rolü üstlenmektedir?

SH: Arap Dünyası halen sosyal bilimin toplumsal tartışmaları rasyonelleştirme ve moderniteye yönelik sorunlara çözüm bulma konusundaki önemli rolünü kabul etme aşamasındadır. Arap bölgesinde nadiren, sosyal bilimcilerin devlet otoritelerinin istekleri üzerine hazırladıkları ve sonrasında kamusal alanda tartışılan "beyaz kağıt" ile ilgili şeyler duyarız. Tunuslu diktatör Zein Al-Dine Ben Ali, 1990larda Tunuslu İslamcılar karşısında yürüttüğü acımasız mücadelesinde bilimi ideolojik bir silah olarak kullandığı sırada bile sosyal bilimlere değil müspet ilimlere başvurmuştu. Bilimsel toplantılar, herhangi bir halk toplantısı olarak görülmekte ve polis gözetimi altında yapılmaktadır. Aynı zamanda, sosyologlar kendilerine dahi yardım edememektedirler: Etkili bir ses yaratmak ya da güce karşı eleştiriler getirenleri korumaya yönelik bilimsel bir topluluk oluşturma konusunda başarısızlığa uğramaktadırlar.

MEI: Bu çok önemli bir noktaya temas etmektedir: Neden bilimsel topluluk bu bölgede hayli zayıf kalmaktadır?

SH: Bir bilimsel topluluğu güçlendirmek için iki sürece ihtiyaç duyarsınız: mesleğin belli bir konumu olmalıdır ancak bu konum ulusal dernekler yoluyla kurumsallaşmak zorundadır. Her iki durum da Arap dünyasında eksiktir. Sadece üç tane sosyoloji derneği (Lübnan, Tunus, Fas) bulunmaktadır ve ilginç bir şekilde, diğer Arap ülkelerine nazaran bu üç ülkede daha az devlet baskısı görülmek-

tedir. Son zamanlarda, yeni kurulan Sosyal Bilimler Arap Konseyi, benzer derneklerin oluşturulmasının nasıl teşvik edilebileceğini ele almaktadır.

Önceden de belirttiğim gibi, bilimsel topluluk yalnızca baskıcı devletlere karşı koymak için değil, sosyal bilimlerin meşruiyetini ortadan kaldırmayı amaçlayan güçlerin de karşısında durmak için örgütlenmelidir. Her iki grup da kamu söylemi oluşturma konusunda rekabet ettiklerinden dolayı, dini otoriteler sıklıkla sosyal bilimciler tarafından tehdit edildiklerini hissetmektedirler. Bir keresinde televizyonda, dini bir liderle, bir aktivistin yer aldığı gerilimli bir tartışma izledim: son Şeyh Mohammed Said Ramadan al-Bouti (İslam'ın herhangi bir aile planlaması yöntemine karşı olduğunu savunmaktadır) ve devlet destekli bir organizasyon olan Suriye Kadınları Genel Birliği'nden ruhanilik karşıtı bir aktivist vardı. Aile planlaması konusu doğrudan sosyolojinin ve demografinin alanına girmesine rağmen hiçbir sosyal bilimci bunu kamu tartışmalarına dahil etmemişti. Bir diğer örnek de Katar'dan verilebilir. Katar otoriteleri, yabancı üniversitelerin Katar temsilcilerine, merkez üniversitelerinde uygulanan aynı müfredatın öğretilmesine dair taleplerini bildirerek, kendilerini muhafazakar siyasi ve dini komiserlerden korumaktadırlar. Ancak, kim bu paraşüt üniversitelerden profesörleri kurtarabilir? Katar Carnegie Mellon Üniversitesi'nin rektörü son söyleşisinde belirttiği üzere, kendisini "korumak" için Katar otoritelerinin üniversitenin müfredatını belirleme sorumluluğunu alması konusunda ısrar etmiştir. Böylece herkes, ifade özgürlüğünün kısıtlandığı bu sorunlu bağlam tartışmasında üstünlük elde etmeye çalışmaktadır. "Bilim için alan" ın geliştirilmesi, dünya dışı istisnai bir alan haline gelmekte; bu hal, yerel kanunların, içinde bulunulan toplumu eleştirme

özgürlüğüne hak tanıyan bir şekilde uygulanmasını şart koşmamakta ancak toplumsal ihtiyaçlarla aradaki bağın kopması riskiyle de karşı karşıya kalınmasını beraberinde getirmektedir.

MEI: Uluslararası Sosyoloji Derneği'nin Başkan Yardımcısı olarak, sosyolojik topluluğun kurumsallaşmasını nasıl teşvik ediyorsunuz?

SH: Uluslararası Sosyoloji Derneği bu anlamda büyük bir rol oynamaktadır. 2014 yılındaki Yokohama Dünya Kongresi'nde, tüm ulusal derneklere dört yıl süreyle hizmet vermek için seçilmiştim. Kendime bu konuda beş öncelik belirledim: İlk olarak, Kuzey-Güney işbirliğini, bireyler, kurumlar ve kolektif sosyolojik topluluklar nezdinde daha çok desteklemek. İkinci olarak, özellikle Güney Amerika, Afrika ve Orta Doğu'daki sosyologlar olmak üzere ki bu bölgelerde Uluslararası Sosyoloji Derneği üye sayısı azdır, dünya üzerindeki tüm sosyologlara derneğe katılmaları yönünde cesaret vermek. Üçüncü olarak, Uluslararası Sosyoloji Derneği konferanslarına katılabilmeleri için yoksul ülkelerdeki (B ve C kategorilerindeki) sosyologlara fon oluşturmaya çalışmak. Dördüncü olarak, Güney Amerika, Afrika ve Orta Doğu ile birlikte Avrupa'daki ulusal dernekleri destekleyerek, onları Uluslararası Sosyoloji Derneği'nin kolektif üyeleri haline getirmek. Son olarak da, Uluslararası Sosyoloji Derneği'nin, ulusal bilimsel toplulukları daha çok ziyaret etmesini ve bölgesel iletişim ağlarının desteklenmesi konusunda daha etkin olmasını istiyorum. Dolayısıyla, çok büyük bir görevim var. ■

Sari Hanafi'ye ulaşmak için <sh41@aub.edu.lb>

Mohammed El Idrissi'ye ulaşmak için <mohamed-20x@hotmail.com>

> Lübnan Çöp Krizinin Biyopolitiği

Nisrine Chaer, Utrecht Üniversitesi, Hollanda

| Beyrut'ta çöpler birikiyor.

2015'in Ağustos ayında, Lübnan'daki çöp krizine yönelik protestolar, yolsuzluk karşıtı popüler bir harekete dönüştü. Atık yönetimi krizi, Lübnan'ın biyopolitiğini mercek altına almakta, Lübnan'ın, devletin ve mezhepçi partilerin sınıf ve vatandaşlık temelli şiddet modelleri üzerine düşünme ve onları güçlendirme yöntemlerini ortaya çıkarmaktadır.

Beyrut'taki çöp krizi Temmuz 2015'te, atıkların şehirsokaklarında birikmeye başlamasıyla patlak verdi. Hükümet, atık toplama şirketi olan Sukleen ile uzun süreli sözleşmesini sonlandırmıştı- bu ilişki, hükümet sözleşmelerinin seçkin siyasilerin sadakatıyla, yolsuzluk ve hırsızlıkla şekillendiği, Lübnan'ın tipik bir özelleştirme modeli olarak düşünülmektedir. Orta sınıfa mensup sivil toplum ve sosyal medya aktivistlerinden oluşan "You Stink" (Pis Kokuyorsun) kampanyası, sivil toplum kuruluşları, öğrenci toplulukları, solcular, mezhep karşıtları ve

feminist kolektiflerinin de dahil olduğu genel kitleye ulaşarak, protestocuların daha kapsamlı konulardan: yolsuzluk, nepotizm, kamusal alan yetersizliği, mezhepsel rejimin kaldırılması ve polis şiddetinin hesap verebilirliğine dair uygulamalardan konuşabilmeleri için harekete geçirmiştir.

29 Ağustos'taki ana protestoya 70.000'den fazla kişi katıldı. Ancak, bir hafta önce "You Stink"i düzenleyenlerin kendilerini sokaktaki diğer protestoculardan ayırması bir dönüm noktası oldu. Protestolar şiddet içeren bir dönemece girdi ve birçok kişi *Moundassin*- serseri ya da casus anlamına gelen Arapça bir kelime- oldukları ve şiddet içermeyen protestoları sabote etmekle suçlandılar. You Stink, otoriteleri "casuslara" göz açtırmamaları ve hiddetli protestoculardan "sokakları temizlemeleri" için işbaşına çağırarak, protestocu gençleri Amal siyasi partisine destek veren "serseri"ler olarak görüyorlardı. İlerleyen günlerde, birçok gösterici (solcuların

yoğunlukta olduğu) You Stink'e, "I am a *Moundass*" ("Ben bir Serseriyim") sloganıyla karşılık verdiler ve *Moundass* kavramına içkin alçaltıcı ifadeyi kınadılar-You Stink'in liderlerinin özür dilemeleri gerektiğini hatırlattılar.

Fakat bu olay derin bir ayrımı da ortaya çıkardı. *Moundassin* terimini kullanarak Lübnan medyası, politikacılar ve bazı aktivistler sınıfçı/ırkçı bir söylemi yeniden üretti, protestocuları uzaklaştırdılar ve onların "farklı fiziksel özelliklerini" vurguladılar. Bir Lübnan gazetesi onları "köpekler" diye nitelerken, diğerleri "bağlıları açık adamlar" ve "maskeli adamlar" diyerek, onları ekarte ettiler. Sunni ve Hristiyan siyasi partilerle ilişkide olan medya organları, protestocuların işçi sınıfı Şiilerin bulunduğu Khanda' El Ghamik gibi mahallelerden geldiğini ve Hizbullah ile bağları olduğunu, diğerleri de söz konusu protestocuların Suriye ve Filistin mültecileri olduklarını iddia etmekteydi.

“Pis Kokuyorsun”un takipçileri Lübnan Hükümeti’ne karşı eylemde.

Protestoculara yönelik tepkiler acımasızdı: çevik kuvvet, onların bedenlerini yok etmek ve alıkoymak için silahlarını konuşlandırdı. *Moundassin* yaftasıyla kuşanmış, insandışılaştırma teknolojisi, düşük-gelirli sınıfa mensup ve Lübnanlı olmayan protestoculara yönelik şiddeti haklı çıkarıyordu. Lübnan biopolitik sistemi çerçevesinde, bedenleri yaşamaya layık, ve yaşama imkanı tanınan ayrıcalıklı seçkinlerin karşısında *Moundassin*- işçi sınıfı ve vatandaş olmayan özneler- suçla itildi ve ölmeye bırakıldı.

Protestocular, katılımcıları polis şiddetinden korumak için tedbir almanın enformel biçimlerini düzenleyip, uygulayarak cevap verdiler. Her bir keyfi tutuklama dalgasının ardından, hapishanelerin önünde oturma eylemleri anında başlatıldı ve birer direnç gösterme pratiklerine dönüşerek, tekrarlandı. Sarkastik ve mizah dolu pankartlar *Indiseis* (Sızma) teriminin şeytanlaştırılması ve kullanılmasını eleştirdiler. Bazıları “Je suis Khanda” (Ben Khanda’yım, *Moundassin*’in de geldiği söylenen bölgenin adı), “We are the *Moundassin*” (Biz *Moundassin*iz), “#*Indiseis*,” “This is the revolution of *Indiseis*,” (Bu *Indiseis*’in devrimidir), “Come and *Indass* and see how soft I am,” (Gel ve *Indass* ve ne kadar mülayim olduğumu gör) yazarken, diğerleri de kalabalıklar içindeki “ajan” sivil polisleri hicvetti.

Moundassin’in bu şekilde yeniden kullanımı yayıldı. Beyrut Tüccarlar Derneği “komünist” protestocuların (“Rusya’nın kustuğu”) ekonomiyi ve ülkenin “medeni” yüzünü tahrip ettiklerini, Beyrut şehir merkezini *Souk Abou Rakhousa*, “ucuzcu pazarı” na çevirerek, yasadışı koşullarla özelleştirilmiş, erişime kapatılmış, büyük bir bit pazarı yarattıklarını ve burada binlerce insanın toplanarak, yorumlara dair gülünç taklitler yapıp, bu yeni kazanılan alanda eğlendiklerini iddia etmiştir.

Şehrin atıklarına yönelik yapılan bu protestolardan Lübnan’daki sınıf sistemi ve vatandaşlık konuları hakkında ne gibi bir fikir edinebiliriz? Lübnan idari sistemi, siyasi seçkinlerin atık yönetimi ihalelerinden yarar sağlamalarına olanak tanımaktadır; bu seçkinler siyasi mezhepleşmeden güç alarak, karmaşık kapitalist-ekonomik ilişkiler ağı aracılığı ile halkla ilişki içinde olmaktadır. Lübnan biyopolitiği, neoliberal devleti ve mezhepçi aktörlerin yaşamı ve seçkin bedenlerini üstün bir ekonomik kategoriye dönüştürüp, seçkin olmayan bedenleri zapt ve kontrol etmeyi de beraberinde getirmektedir.

Katı atık sahalarının çoğu, periferide bulunmaktadır. Aslında, Sukleen şirketi ile olan sözleşme Na’ameh bölgesinde faaliyette olduğu 1998 yılından beri ciddi sağlık

sorunları yaratan ve ekolojik zarar veren büyük bir katı atık sahasına giden yolun bu bölgedeki sakinler tarafından kapatılması olayı ile aynı zamanda sonlanmıştı. Hükümetin 2004 yılında kapatacağına dair söz vermesine rağmen, 2015 yılında bu saha hala kullanımdaydı. Bu katı atık sahasının yakınlarında yaşayanlar, tehlike oluşturacak düzeyde çevre sorunlarına, toksin ve kanserojenlere maruz kalmaktadır, bu durum sınıf ve çöp krizi arasındaki ilişkiyi de göstermektedir; hükümet ve mezhepçi siyasi partiler bu sahalara yakın yerlerde oturanların bedenlerini kontrol etmekte, onları yavaş bir ölüme maruz bırakmaktadır.

Katı atık sahaları nedeniyle ortaya çıkan bu insadışılaştırma, polis vahşeti ve çevresel şiddet modelleri, aynı yozlaşmış liderler tarafından yıllar boyunca sürdürülen Lübnan düzeninin mimarisine de örnek teşkil etmektedir. Çöp krizi ve atıkların sokaklarda birikmesi, yalnızca siyasi otoritelerin yolsuzluklarını daha görünür hale getirmemiştir, aynı zamanda mezhepçi ulus-devlet ve polise içkin şiddetin sınıfsal ve ırksal boyutunu da ortaya çıkarmıştır. ■

Nisrine Chaer’e ulaşmak için

<nisrine.chaer@gmail.com>

> Aşırı Şiddeti Normalleştirmek: İsrail Örneği

Lisa Hajjar, University of California, Santa Barbara, USA

Gazze'de İsrail hava saldırısının neden olduğu duman ve yangın, Temmuz 2014.

1 5 Şubat 2016'da, George Washington Üniversitesi'nden sosyolog ve profesör Amitai Etzioni, İsrail haber sitesi *Ha'aretz*'de "İsrail, Hizbullah'ın Füzelerine Karşı Yokedicili Silahlarını Kullanmayı Düşünmeli mi?"¹ başlıklı bir makale yayınladı. Adı açıklanmayan bir İsrail devlet görevlisinin, Hizbullah'ın 100.000 füzeye sahip olduğu ve bunların büyük bir güvenlik tehdidi oluşturduğuna

dair iddiaları ışığında, Etzioni, füzelerin birçoğunun özel mülklerde- evlerde bulunduğunu, İsrail Kurmay Başkanı'na referenas vererek ileri sürmektedir. İsrail kara kuvvetlerini bu füzeleri yok etmek için görevlendirmek, "Kuvvetle muhtemel, İsrail'in- aynı zamanda Lübnanlı sivillerin çok sayıda kayıp vermesine neden olacaktır", Etzioni, Yakıt-Hava Patlayıcıları (YHP)'nin kullanılmasına dair alternatif bir öneriyi şöyle dillendirmeye

>>

ktedir:” bir fünüyle ateşlenerek, yakıt dolu ayresol bulutu yayarak... [yassılaştırma özelliğiyle] belli bir alandaki tüm binaları yıkabilecek büyük bir patlama yaratabilir.” Bununla birlikte, hedeflenen o bölgede yaşayan tüm insanlara önceden haber verilse bile, sivil kayıpların önlenemeyeceğini de kabul etmektedir. Dolayısıyla, “İsrail, YHP’leri kullanmak zorunda kalabilir” görüşü, “İsrail’e karşı hamaset beslemedikleri bilinen”, “yabancı askeri uzmanlar ve kamu entelektüellerinin”- “ başka bir çare olmadığı için, bu güçlü silahların kullanılmasını, hemen kabullenmeseler bile anlayışla karşılayabilirler” ümidi, bu füzelere yönelik tepkileri bu yolla gösterebilir.

Devletler, güvenlik tehditleri karşısında kendilerini koruma hakkına sahiptirler, ancak silahlı kuvvetlerin kullanılması, Uluslararası İnsani Hukuk (UİH) gereğince yönetilmektedir- her şeyden önce, bir yandan savaşçılarla askeri hedefler arasında ayırım yapmayı, diğer yandan sivil- ler ve sivil özneleri temel almaktadır. Devletler, askeri hedeflere yönelik orantılı güç kullanabilir ve gerekirse meşru askeri amaçlarına ulaşabilirler; fakat Hizbullah’ın füzelerinin evlerde bulunmasına dair iddia gerçek bile olsa, YHP gibi kitlesel imha silahlarının dahil olduğu herhangi bir senaryo, orantılı olma ve imtiyaz gibi temel insani prensipleri ihlal etmektedir.

Yabancı askeri uzmanlar ve kamu entelektüellerinin, YHP’lerin kullanımından doğacak ölçüsüz şiddeti normalleştirme hususunda önceden fikir birliğinde olmalarına dair önerisini sunan Etzioni’nin bakış açısı, İsrail’in uluslararası insani hukuğa yaklaşımıyla paralellik göstermektedir. Bu devletler ve militan grupların UİH’yi açıkça gözardı etmesinin aksine, İsrail’in, stratejik yeniden okumalara açık angajmanı uzun süredir, “hukuka” yedirmeyi umut ettiği şiddet anlayışını da beraberinde getiriyordu. Örneğin, 2000 yılında, İsrail bir güvenlik politikası seçeneği olarak, hukuk dışı yollara başvurma hakkını alenen

iddia eden ilk ülke oldu. İsrail Askeri Savunma Komutanlığı, Uluslararası Hukuk Bölümü eski yöneticisi Daniel Reisner şu açıklama bulunmuştur:

Şu anda gördüğümüz şey uluslararası hukukun yeniden değerlendirilmesidir.[...] Bir şeyi uzun süre yapmaya devam ederseniz, dünya bunu kabul edecektir. Günümüzde, uluslararası hukuk, bugün yasaklanan bir eylemin, yeterli sayıda ülke tarafından uygulandığı takdirde hoşgörülebilir hale gelmesidir. [...] Uluslararası hukuk ihlaller sayesinde ilerlemektedir.²

Etzioni’nin, YHP’lerin kullanımına dair senaryosu, İsrail’in son dönem askeri çatışmalarındaki belli ilerlemeler ve hükümetin ayırım yapmayan ve yok etmeye yönelik şiddete doğru kayan strateji değişikliği gerekçeleri üzerine inşa edilmekte olup, 2000 yılının Eylül ayında, yetkililerin “savaş haricinde silahlı bir çatışma”³ olarak tanımladığı ikinci başkaldırının başladığı sıralarda, İsrail, meşru-müdafaa söz konusu olduğunda; Filistin otoritesinin kontrolü altında bulunan Batı Şeria ve Gazze’daki yarı-özerk alanları kapsayan- “düşman oluşumlara” saldırma hakkının olduğunu iddia etmektedir. 2002 yılının Mart ayının sonlarında ise, Netanyahu Otel’de Hamas operatörü tarafından yapılan ölümcül intihar bombalamasına tepki olarak İsrail, Batı Şeria’da geniş kapsamlı bir askeri kampanya yürütmeye başladı. “Koruma Kalkanı Operasyonu” yeni bir strateji olan - “çim biçme”⁴ nin de habercisiydi- bu strateji, İsrail’e yönelik halihazırda olan şiddeti zayıflatmak ve ileride olabilecek şiddeti önlemek amacıyla, şiddet ve yok etme yönündeki uygulamaları cezalandırmak üzere tasarlanmıştı. 9 Nisan’da, Jenin muharabesi sırasında (1982 yılındaki Lübnan işgalinden sonra İsrail’in yürüttüğü en geniş kapsamlı askeri operasyon), daha fazla askeri kayıp verilmeden, İsrail’in karargahı derhal almasını gerektirecek şekilde yoğun siyasi baskı oluşmasına

neden olmuş- her biri yedek, 13 İsrail askeri pusuya düşürülüp öldürülmüştü. Sonuç olarak askerleri, savaşçıları esir almak ya da öldürmek adına binalara girmek için görevlendirmek yerine, bu binaların bazıları bombalandı ve Filistinliler, askerleri korumak ve onlardan önde olmak için insan kalkanı olarak eyleme geçmek zorunda kaldılar.⁵ O zamanlarda, askeriye’nin amaçları göz önüne alındığında kara birliklerinin, hava bombalamalarından daha ölçülü olduğu düşünülmekteydi. Ancak, şehir operasyonları, devletin kendi kuvvetlerine oranla taktik olarak daha zorlu ve tehlikelidir. İnsan kalkanlarının kullanılması kuvvet-korumaya yönelik bir stratejiydi ancak 2005’teki yasa gereğince, İsrail Yüksek Adalet Mahkemesi bu uygulamayı yasakladı.

Bununla birlikte bu unsurlar, havadan ya da belli bir mesafeden yöneltilecek daha büyük ölçüde şiddet yaratacak bir strateji kaymasını teşvik etti. 22 Temmuz 2002’de, Hamas lideri, Salah Shehadeh’i öldürmeye yönelik yapılan operasyonda, bir F-16, yoğun nüfusa sahip Gazze’nin bir mahallesi olan al-Daraj’a bir tonluk bomba bıraktı. Bomba, Shehadeh’in yaşadığı binayla beraber civardaki sekiz binayı da yok etmekle beraber, diğer dokuz binada da kısmi hasarlar bıraktı. Shehadeh ve korumasının yanısıra, sekiz çocuğun da olduğu 14 Filistinli öldürülürken, 150’den fazla insan yaralandı. Bombanın boyutu ve bir yerleşim yerinin hedef alınmasına yönelik kamu tepkisi, İsrail ordusunun bir soruşturma yürütmesine yol açtı ve bu soruşturmada, - Shehadeh’in “saklanma yeri”⁶ olarak tanımlanan yerin civarındaki “masum siviller”in belirlenmesinde “istihbaratta eksiklikler” olduğu kabul edilmesine rağmen, ordunun Shehadeh’in terör şiddetini sürdürdüğü için hedef alındığı gerekçe olarak sunuldu.

“Masumsiviller” retoriğinin yanında “meşru hedefler”, İsrail’in de facto olarak insan kalkanlarının, İsrail’in karşısında olan gruplar tarafından kullanılmasını “düşman siviller” çerçevesinde ele alıp, İsrail saldırıları so-

nucu oluşan sivil kayıpların suçunu, hedef alınan örgütlere yöneltilme çabasını barındırmaktadır. Benzer bir biçimde, İsrail'in askeri operasyonlar yerine hava saldırılarını stratejik bir tercih olarak belirlemesi, Tel Aviv Üniversitesi'nde profesör olan Asa Kashar ve İsrail ordu danışmanı General Amos Yadlin tarafından 2005 yılında yazılan bir makalede "etik" bir seçim olarak ele alınmıştır. Yazılarında bu seçimi şöyle açıklamaktadırlar:

Genellikle, teröristlerin, savaşçı olarak kategorize edilmediği bir durumda, mücadele sırasında savaşçılar arasındaki kayıpların minimize edilmesi görevi, önem listesinde en son sırada ya da son sıralarda yer alır. Böyle bir yaklaşımı, ahlaka aykırı olduğu için tamamıyla reddediyoruz. Savaşçı, üniformalı bir vatandaştır. İsrail'de , sıklıkla, bu kişiler askerlik ya da yedek görevi yapmaktadır. [...] Terörle ilişkisi olan kişilerin [...] terörle ilişkisi olmayan kişilerle aynı çevrede yaşadıkları ve hareket ettikleri gerçeği, savaşçının yaşamını onlar için tehlikeye atma nedeni olmamaktadır.⁷

Askeri birliklerin güvenliğini sivillerden önce tutan bu tür stratejik yeniden okuma, sivil-lerin dokunulmazlığı prensibiyle ters düşmekte ve savaşanların "sivilleştirilmesinin" bir yalan olduğunu göstermektedir. Bu durum aynı zamanda, UİH'in sivil-ler arasında ulusal kimliklere göre ayırım yapılmaması ilkesiyle çelişmektedir. Grégoire Chamyou, bu durumu "yüce savaşçının dokunulmazlığı prensibi"⁸ ile açıklamakta, "Yirminci yüzyılın ikinci yarısında yürürlüğe giren silahlı çatışma kanununu dinamitlemekten başka bir şey olmadığını belirtmektedir: Uluslararası hukukun, kendini-koruma ulusalcılığı uğruna içinin boşaltılmasıdır."⁹

2005 yılında, İsrail tek taraflı olarak Gazze'den askeri birliklerini çekmiş ve bölgeyi kapatmıştır. 2006 yılında Hamas'ın kazandığı Filistin

seçimleri ve 2007 yılında Filistin Otoritesini Gazze'dan süren fraksiyon çatışmasını takip eden süreçte, Şeridin işgali daha da şiddetlendi. Peşisıra bir çok olay, Gazze'nin terör sempatiçanlarının yoğunlukta olduğu, teröristlerin kontrolü altında olan düşman bir bölge olduğuna, Hamas'ın, sivilleri insan kalkını olarak kullandığına dair iddiaları destekledi.¹⁰ Bu resmi çerçeve, İsrail'in, 2000 yılında işgal edilen Güney Lübnan topraklarından tek taraflı çekilişiyle beraber Lübnan'da Hizbullah-kontrolünde olan alanlara dair retorik ile de kıyaslanabilir olmaktadır. Gazze'nin yabancı, düşman ve saldırılabilir olarak tanımlanması, İsrail'in sivillerin güvenliğinden sorumlu tutulmaması gerektiğini de- İsrail saldırıları sırasında bile- ima etmekteydi. Neve Gordon ve Nicola Perugini'nin söz ettiği üzere, " Bu post-hoc çerçeveleme, söz konusu süreç içinde [çok sayıda sivilin ölümüne sebep olan bombalamaların meşruiyeti], İsrail'in, şiddeti uluslararası hukuk kuralları dahilinde kullandığı ve sonuç olarak bu durumun etik olduğu fikrine imkan tanıdığı müddetçe önem arz etmektedir."¹¹

2006 yılında İsrail'in Lübnan'ı işgal ettiği dönemde, ordu "Dahiya doktrini" adı verilen stratejiye dayanarak, Güney Beyrut banliyölerindeki Şiiler'i yok etmek için bilinçli olarak orantısız güç kullandı. 2008 yılında, İsrail Kuzey Kumandanlığı eski yöneticisi, Tümgeneral Gadi Eizenkot şu açıklamada bulunmuştur: "2006'da Beyrut'un Dahiya bölgesinde yaşananlar, İsrail'e savaş açıldığı her köyde yaşanacaktır [...] Orantısız güç uygulayıp, orada büyük hasar ve yıkıma yol açacağız. Bizim durduğumuz nokta, bu yerlerin sivil köyler olmadığı, askeri üsler olduğudur [...] Bu bir tavsiye değildir. Bu bir plandır. Ve, onaylanmıştır."¹² Bu stratejik mantık, Ekim 2008'de, emekli albay ve strateji analisti Gabi Simon tarafından geliştirilmiş ve şu sözlerle anlatılmıştır:

Düşmanın zayıf noktalarına orantısız saldırıda bulunma prensibi önce-

likli savaş gayretini oluştururken, düşmanın füze mevzilerini etkisiz hale getirme operasyonları da ikincil savaş gayretidir [...] Böylesi bir müdahale, uzun ve pahalı bir yeniden yapılanma süreci gerektirecek şekilde tahribat yaratmayı ve cezalandırmayı hedeflemektedir. Saldırı olabildiğince çabuk olmalı ve her mancığı aramak yerine tahribat yaratacak varlıklara öncelik vermelidir. Bu tür bir müdahale, uzun dönemli bir bellek yaratacaktır [...] böylece, İsrail'in caydırıcılığını arttıracak ve uzun bir süre boyunca İsrail'e karşı düşmanca eylemlerin ihtimalini azaltacaktır.¹³

Gerçekten de, orantısız gücün uygulanmasına dair yeni stratejik doktrinin üzerinden iki ay geçmişken, İsrail, Gazze'de "Dökme Kurşun Operasyonu"nu başlattı. Birleşmiş Milletler onaylı uluslararası araştırma heyeti raporuna göre, İsrail ordusu ve Filistin militanları, insanlığa yönelik savaş ve diğer olası suçları işlemişlerdir. Raporda, İsrail'in "Gazze'deki tüm insanları" hedef alarak, siviller ve savaşçıları birbirinden ayırmada başarısız olmuştur; İsrail'in sivil altyapıya saldırısı bilinçli, sistemli ve büyük ölçekli bir stratejinin parçasıdır.

2014 yılında Gazze'deki savaş, şimdiye kadarki süreç göz önüne alındığında, açık ara en şiddetli ve yıkıcı olaydı. "Koruyucu Hat Operasyonu"nda 6000'den fazla hava saldırısı ve yaklaşık 21 kiloton ağır patlayıcılar olmak üzere- 50.000 top ve tank kovani kullanıldı. Silahlar arasında insansız uçaklar, cehennematesi füzeleri ateşleyen Apaçi helikopterleri ve 2000-librelik bomba yüklü F-16lar vardı.¹⁴ Hedefte, çok çeşitli altyapılar- tuz giderme tesisleri, elektrik şebekleri, hastaneler, okullar ve üniversiteler, çok katlı binalar ve alışveriş merkezleriyle beraber- Hamas ile özdeşleştirilen ya da Hamas ile ilişkisi olduğu iddia edilen yapılar vardı. Savaş sona erdiğinde, çoğunluğu sivil olmak üzere 2,100'den fazla Filistinli öldürülmüş, 11,000 kişi yaralanmıştı. Ailelerin tüm fertleri

öldürülmüş ve bütün bir mahalle yerle bir olmuştu.¹⁵

Savaşta neyin hak olduğuna dair yorumlar- özellikle, bu yüzyılda savaş halinde olma durumunun keskin bir şekilde değişime uğramasıyla beraber- kısmen devletlerin, bilhassa güçlü devletlerin, uygulamaları ile şekillenmektedir. İsrail'in aşırı şiddet kullanması ve yabancı sivil dokunulmazlığını bilerek gözardı etmesi, asimetrik çatışmaların içinde bulunan diğer ülkelerin de buna benzer gerekçelerini öne sürmek adına cezbedicidir. Gerçekten de, Etzioni'nin, yabancı askeri uzmanların ve kamu entelektüeller-

inin YHPlar'ın gelecekte kullanımına dair öncelikli şekilde fikir birliğinde olmasına yönelik önerisi, aşırı şiddetin meşrulaştırılmasına davetiye çıkarmaktadır. Bu senaryo, diğer taraftan, hukuk ve savaş arasındaki ilişki hakkında bilgi sahibi ve UİH'in uluslararası konsensüs-temelli yorumlarına sadık kalan sosyal bilimcilerin oynadıkları rolü de öne çıkarmaktadır. Bu rol, orantısız gücün ve ayırım yapmayan silahların kanuna aykırılığını göz önünde bulunduracak şekilde, uzmanlığın etkin kullanılmasına dair çabaları gereltirmektedir. ■

Lisa Hajjar'a ulaşmak için
<lhajjar@soc.ucsb.edu>

¹ Bu versiyonu üzerinde karar kılınana kadar, makalenin başlığı iki kere değişti. Ben Norton'ın bu makalesine bakınız: "Prominent American Professor Proposes that Israel 'Flatten Beirut' – a 1 million-person city it previously decimated," *Salon*, 18 Şubat 2016.

² Yotam Feldman and Uri Blau, "Consent and Advise," *Haaretz*, 29 Ocak 2009, makalesine buradan ulaşılabilir: <http://www.haaretz.com/consent-and-advise-1.269127>.

³ Bakınız: Asher Maoz, "War and Peace: An Israeli Perspective," *Constitutional Forum* 14 (2) (Kış 2005): 35-76.

⁴ Efraim Inbar and Eitan Shamir, "'Mowing the Grass': Israel's Strategy for Protracted Intractable Conflict," *Journal of Strategic Studies* 37(1) (2014): 65-90.

⁵ Yael Stein, *Human Shields: Use of Palestinian Civilians as Human Shields in Violation of High Court of Justice Order* (Jerusalem: B'tselem, 2002).

⁶ IDF Sözcüsü, "Findings of the inquiry into the death of Salah Shehadeh," 2 Ağustos 2002, makalesine buradan ulaşılabilir: <http://www.mfa.gov.il/mfa/government/communiqués/2002/findings+of+the+inquiry+into+the+death+of+salah+sh.htm>.

⁷ Kashar and Yadlin, "Assassination and Preventive Killing," *SAIS Review*, 25(1) (Kış-Bahar 2005): 50-51.

⁸ Grégoire Chamayou, *A Theory of the Drone*, trans. Janet Lloyd (New York: The New Press, 2015): 130.

⁹ *Ibid.*, s.134.

¹⁰ Bakınız: Neve Gordon and Nicola Perugini, "The Politics of Human Shielding: On the Resignification of Space and the Constitution of Civilians as Shields in Liberal Wars," *Society and Space*, 34(1) (2016): 168-187.

¹¹ *Ibid.*

¹² "Israel Warns Hizbullah War Would Invite Destruction," *Ynet*, 3 Ekim 2008, <http://www.ynetnews.com/articles/0.7340.L3604893.00.html>.

¹³ Gabi Siboni, "Disproportionate Force: Israel's Concept of Response in Light of the Second Lebanon War," *INSS Insight*, 74 (2 Ekim, 2008), <http://www.inss.org.il/index.aspx?id=4538&articleid=1964>.

¹⁴ Rashid Khalidi, "The Dahiya Doctrine, Proportionality, and War Crimes," *Journal of Palestine Studies*, 44(1) (2014-15): 5.

¹⁵ Bakınız: "50 Days of Death and Destruction: Israel's 'Operation Protective Edge'," Institute for Middle East Understanding, 10 Eylül, 2014, <http://imeu.org/article/50-days-of-death-destruction-israels-operation-protective-edge>.

> Sivilleri Korumak: Hajjar'a Yanıt

Amitai Etzioni, George Washington Üniversitesi, Washington D.C., ABD

Lisa Hajjar köşe yazımı, İsrail'in "şiddeti hukuka yedirmek" olarak yürüttüğü çok yönlü kampanyanın bir sonraki aşaması olarak ele almaktadır. Yanıt olarak, ilkin bu yazının hangi amaçla yazıldığını özetleyecek ve bana verilen bu alan dahilinde, neyi altta yatan mesele olarak gördüğümü ve bu meselenin nasıl irdelenebileceğini anlatmaya çalışacağım.

1948-50 yılları arasındaki savaşta, Yahudi ve Arap birçok arkadaşımı kaybettim ve bununla birlikte bir hayli ölüme ve kedere tanık oldum. Bu öğretici deneyim (savaşın ortalarında, 20 yaşına girmiştim) beni tüm savaşların-savaş kriterlerine ne kadar uyup uymamalarından bağımsız-trajik ve onlardan kaçınmamız için daha çok yolumuzun olduğuna dair derin bir düşünceye sevk etti. İki kitabımı, nükleer bir savaştan kaçınma yolları aramaya adadım (*The Hard Way to Peace- Barışmanın Zorlu Yolu* ve *Winning without War- Savaşmadan Kazanmak*), Trafalgar Meydanı'nda nükleer silah karşıtı eylemde bulundum; ve aktivistliğim nedeniyle neredeyse Columbia Üniversitesi'ndeki işimden oluyordum. Daha sonra, Vietnam savaşının karşısında duran ilk aktivistlerden biri oldum (her iki deneyimime *My Brother's Keeper: A Memoir and a Message- Kardeşimin Bakıcısı: Bir Anı ve Mesaj*'da yer verdim) Irak'taki Amerikan işgaline karşı çıktım. *Security First* (Önce Güvenlik) kitabımda, İslam dinine ait dini metinleri yakından inceleyerek, tek başına İslam'ın şiddeti meşrulaştırmadığını ileri sürdüm. Yakın zamanda, Amerika ve Çin'in savaşa doğru ilerlediği uyarısında bulunan birçok makale ve köşe yazısı yazdım, Çinli ve Amerikalı kamu entelektüellerini Karşılıklı Garantili İttidal grubunu desteklemeleri yönünde organize ettim. Kısaca, her ne kadar kişi kendi yazdıkları üzerine çok iyi bir okuma yapamasa da, 1950'den beri hayatımı şiddeti engellemeye ve sınırlamaya adadım.

Ne yazık ki, fazlasıyla desteklediğim İsrail ve Filistin arasında iki devletli bir çözüme dair, somut yollar bulmada başarısız oldum. Filistinli akademisyen Shibley Telhami ile

birlikte, bugünkü duruma gelmemizde kimin suçlu olduğunu aramak yerine, geçmişe odaklanmayı bırakmayı, buradan nereye gidebileceğimize odaklanmayı amaçlayarak ilerlememiz gerektiğini öne sürdüm. (İki devlet olduğu takdirde, Gerçek ve Adalet komisyonunun kurularak, geçmiş üzerine çalışılması için bol vakit olacaktır).¹ Ve, bu topraklarda her iki halka yetecek kadar çok alan olduğunu- taraflardan birinin diğerini Akdeniz'e ya da Ürdün'e doğru sürmesi gerektiğini savunanların aksine- söyledim.² Bu kısaca aktardıklarımın sayısının çok az olduğu konusunda size temin ederim. Sadece İsrail'de yaşayan dört torunum ve onların aileleri için daha çok şey yapabilmeyi dilerdim.

Son köşe yazıma gelince, Hajjar bu makalemde, hukukun içine şiddeti yedirmeyi amaçladığıma inanmaktadır. Tam tersine, kan dökülmesini önlemeyi amaçlamaktadır. Hizbullah'ın 100.000 kadar füze yığıldığını ve İsrail'i yok etmek istemesini gerçeklere dayalı ve tartışma götürmez buluyorum. Niyetlerini ve güçlerini saklama yoluna hiçbir zaman gitmediler. Hizbullah,- BM'nin dahi İsrail'in tarafını zar zor tutması, İsrail'in kuvvetlerini Lübnan'dan çektikten sonra, Lübnan'a karşı uluslararası zorunluluklarını yerine getirmesine rağmen (ki İsrail'in en başta böyle bir durumda olmaması gerekiyordu) - 2006'da İsrail'i füze yağmuruna tutmaktan çekinmedi. Bununla beraber, Hizbullah'ın füzeleri evlerde tuttuğuna dair kanıtların olduğuna inanıyorum. Tabii ki, füzeler burada tutuluyorsa bunlar için ne yapılması gerektiğini sormak tamamen meşrudur.

Bu yüzden köşe yazımda, füzelerin bir kere daha ateşlenmesinden önce şu etik, yasal ve pragmatik sorunun sorulmasında ısrar ettim: İsrail'in bu tür bir saldırıya nasıl karşılık vermelidir? Amaç, şiddeti yasallaştırmak değil ama önlemektir. Eğer İsrail birlikleri bu füzeleri yok etmek için ev ev gezerse, *her iki tarafta da* kayıpların olacağını- dolayısıyla bundan kaçınılması gerektiğini öne sürdüm. Geçmişte söz ettiğim üzere Amerika; Tokyo ve Dresden'deki sivil nüfusu hedef almıştı; İsrail'in de 2006 yılında Beyrut'ta

“Amaç şiddeti yasallaştırmak değil, onu engellemek”

aynısını yaptığı iddia edilmektedir. *Bu iddianın karşısında durdum.*³ Ardından, iki Amerikalı askeri uzmanın füzelerin yoğunlaştığı yerlerde yaşayan sivil nüfusa yerlerini terk etmeleri için gereken süre verildikten sonra- çok-güçlü konvansiyonel patlayıcıların kullanılabileceğini ileri sürdüklerinden bahsettim. Ne tür önlemler alınırsa alınsın, trajik bir biçimde, sivil zayıatın yaşanabileceğini- hangi savaş araçları kullanılırsa kullanılsın, tüm silahlı çatışmalarda bu durumun olabileceğini, kabul ediyorum. Böylesine bir sivil zayıat, tüm tarafların savaştan kaçınmalarını gerektiren en önemli nedenlerden biridir. Bu durumun dışındakilerin, Hizbullah'ın füze kullanımını durduracak ve eğer füzeler ateşlenecekse buna nasıl daha iyi karşılık verileceği konusunda fikir belirtmeleri için savaş oyunlarında yer almaları gerektiğini savunarak, yazımı sonlandırdım.

Hajjar'ın atıfta bulunduğu çeşitli İsraililer'in görüşlerini ya da açıklamalarının etkisini değerlendirecek konumda değilim. Bunun sadece İsrail'i ilgilendiren bir mesele olmadığını, ancak bu yönde bir tutuma bağlı kalmanın yanlış sonuçlar doğuracağını söyleyebilirim. Amerika ve müttefiklerinin Orta Doğu'nun (genel olarak anlaşıldığı üzere) her yerinde karşılaştığı teröristlerin sıklıkla, silahlı bir çatışmadaki en önemli kuralı- güçlerini kullanırken

savaşçı ve siviller arasında ayırım yapma kuralını, ihlal etmesi bu bölgenin meselesidir. Camilerde mühimmatlarını saklamaktadırlar; ambulansların içinde intihar yelekleri dağıtmakta, evlerin içinden nişan alıp, ateş etmekte; ağır silahlarını okullarda tutmakta ve sivilleri insan kalkanı olarak kullanmaktadırlar.

Teröristlerin karşısında durmayı amaç edinenler, temel olarak iki seçenekle başbaşa kalmaktadırlar: ya büyük kayıp verilecek ya da o bölgeden çıkarak, IŞİD'in benzerlerinin halka gaddarca davranmalarına ya da sivil hedefleri vurup, büyük kayıplara yol açmalarına meydan verilecektir. *İkisi de kabul edilemezdir.* Köşe yazım, okuyucuları böylesine trajik bir ikilemin nasıl irdelenebileceğine dair düşünmeye- Hajjar'ın kapsamlı açıklamalarının sessiz kaldığı bir alıştırmaya- teşvik etmektedir. ■

Amitai Etzioni'ye ulaşmak için <amitai.etzioni@gmail.com>

¹ Etzioni, A. and Telhami, S. "Mideast: Focus on the Possible." *The Christian Science Monitor*, 17 Haziran, 2002

² Etzioni, A. "Israel and Palestine: There's Still Room at the Inn." *The National Interest*, 9 Nisan, 2014 <http://nationalinterest.org/commentary/israel-palestine-theres-still-room-the-inn-10212>.

³ Etzioni, A. "Should Israel Consider Using Devastating Weapons Against Hezbollah Missiles?" *Haaretz*, 15 Şubat, 2016 <http://www.haaretz.com/opinion/.premium-1.703486>

> İnsanlıktan Çıkmış bir Dünyada İnsan Olmak: Vladimir Yadov'u Anma

Dmitri N. Shalin, Nevada Üniversitesi, Las Vegas, ABD

Vladimir Yadov, 2009 yılında 80. doğumgününde.

Leningrad'daki Somut Toplumsal Araştırmalar Laboratuvarı 1960'larda, "tarihsel materyalizm" denen ideolojik olarak amansız disiplinin içinde kendine ait küçük bir alan açmaya çalışan yeni sosyoloji biliminin kaynağı olmuştur. Sözde sosyologlar, sosyolojinin araçlarının komünizme doğru ilerleyişi inceleyebileceğini iddia ederek Sovyet otoritelerine ampirik araştırma satıyorlar, ve gözlemcilerin Marksist-Leninist felsefenin tahminleriyle tutarlı trendler görebilmelerini ve tanıtımını yapabilmelerini sağlıyorlardı. Vladimir Yadov disiplinin en parlak yıldızlarından biriydi, Bolşevik devrimi ve Stalin'in tasfiyeleriyle büyük kısmı yok olmuş olan Rus sosyolojisinin dirilişinin öncüsüyü. Yadov'un meslektaşlarıyla yayımladığı öncü çalışması *Man and His Work* [İnsan ve İş], ve *Methodology and Methods of Sociological Investigation* [Metodoloji ve Sosyolojik İnceleme Metodları] üzerine tek başına yazdığı monograf, onu geliştirmekte olan akademik alanda ön sırada sürdürdü.

Danışmanım Igor Kon beni 1968 yılında Yadov'un laboratuvarına götürdüğünde, Leningrad Devlet Üniversitesinde üçüncü yılında bir öğrenciydim. Ondan sonraki sekiz yıl boyunca önce lisans öğrencisi, daha sonra doktora aday ve araştırmacı olarak seminerlerine katıldım. Entellektüel bir kaynak olarak bu seminerler ülke çapında büyük şehirlerde, Yuri Levada, Igor Kon, Georgy Shchedrovitsky ve sosyolojik araştırmadaki diğer öncü isimler tarafından gerçekleştiriliyordu; onların liberal görüşleri, yabancı literatüre aşinalıkları, ve açık kapı politikaları mesleğinde ilerleyen entellektüelleri çekiyor ve bir nesil genç toplum bilimci üzerinde kalıcı etkiler bırakıyordu.

Yadov meslektaşları arasında çekingen olmayan davranışları ve ünvanların getirdiği ayrıcalıklara önem vermeyişiyle önce çıkıyordu. Resmi dogmanın ötesine bakma konusundaki istekliliği yenileyiciydi; önemli bir akademisyenle ya da bir üçüncü yıl öğrencisiyle konuşuyor olması hiçbir şey farketmiyordu. Bana kişilik kuramıyla ilgili bir detayı anlatırken ofis arkadaşlarının bu şöhretli kişiyle konuşabilmek için sabırla sıralarını beklediklerini hatırlıyorum. Önemli olan ortak bir amaca katkıda bulunmaktı, bu da o zamanlar Sovyet işçilerinin ve mühendislerinin çalışmaya dair tutumları ve değer yönelimleri üzerine bir çalışmayı kapsıyordu. Bu tutumlar her zaman kuramsal öngörülere uymuyordu: işçiler, partinin parlak bir gelecek için özverili bir şekilde çalışmaları için verdiği nasihatlere dair pek heyecan göstermiyorlardı – ama çalışmalarının maddi ödülleriyle ilgi duyuyorlardı. Altmışların sonunda, ampirik sosyolojinin ruhu Komünist Parti ideologlarını sinirlendirmeye başlamıştı. Sovyetler Prag Baharı'nı söndürmek amacıyla Çekoslovakya'yı işgal ettikten sonra, Sovyet sosyolojisi ve liberal arzuları için zor zamanlar başladı. Yadov o zamanlar Rus Bilimler Akademisi'nin bir parçası olan takımını ve araştırma birimini kurtarmak için uğraştı, fakat sonunda kovuldu ve grubu dağıtıldı. Tüm bu zamanlar boyunca, Yadov onurlu davrandı, giderek artan baskıya rağmen meslektaşlarını ele vermeyi ve insanlık dışı koşullara rağmen insanlığını bir kenara bırakmayı reddetti.¹

Ben 1975 yılında Rusya'dan göç ettim ve Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleştim. 1987 yılına, Mikhail Gorbachev reform kampanyası başlatana kadar, Yadov'la

iletişimim olmadı. O günler, kayıp zamanı telafi etme gerilimi yaşıyan Rus sosyal bilimciler için heyecanlı günlerdi.² Çok geçmeden, Gorbachev glasnost ve perestroika için çağrı yaptı, ve daha önce tasfiye edilmiş sosyologlar Sosyoloji Enstitüsü ve Ulusal Kamuoyu Çalışmaları Merkezi gibi yeni oluşturulmuş araştırma kurumlarının başına getirilmişlerdi. Artık Moskova'ya taşınmış olan Yadov, hızlı bir biçimde onaylanmış bir lider olarak yükseldi,³ ve meslektaşları onu Rus Sosyoloji Derneği'nin başkanı ve Bilimler Akademisi'ndeki Sosyoloji Enstitüsü'nün direktörü olarak seçti. Emek sosyolojisi alanındaki katkıları için de, Uluslararası Sosyoloji Derneği'nin başkan yardımcısı seçildi.

1988'de reformcu akademisyenler tarafından benimsenen Profesyonel Etik Kuralları, özgür düşüncenin ve tarafsız tartışmanın sosyal bilimler için gerekli olduğunu onaylıyordu. Sosyologları, muhaliflere karşı "hoşgörü ve saygıyı" beslemeye, "fikrini söyleme" cesaretini göstermeye, "ideolojik etiketlerden" sakınmaya ve bilimsel tartışmaları sonlandırmak için "otoritelere" başvurmaktan kaçınmaya çağıran bu kurallar, aynı zamanda sosyologları geçmişleri üzerine düşünmek için cesaretlendirerek, Rus entelektüelleri arasında bir iç hesaplaşma süreci başlattı.⁴

Bunu izleyen ruhsal perestroika'da, bazıları her zaman gizli muhalifler olduklarını iddia etti, çok kişi Sovyet geçmişinden vazgeçmek konusunda aceleci davrandı, ve dikkat çekici bir biçimde komünist parti kartlarını bir kenara attı. Ama Vladimir Yadov böyle yapmadı! Liberal entelektüellere karşı düzenlenen Sovyet kampanyaları nedeniyle çok ağır acılar çekmiş olsa da, bu izdihama katılmadı. Yadov parti kartını sakladı, ve Palmiro Togliatti tarafından benimsenen Avrupa Komünizmi ideallerine ve en insani siyasi ve ekonomik sistem olarak gördüğü sosyal demokrasiye sonuna kadar bağlı kaldı. Meslektaşlarını, toplumun sorunlarını kendi sorunları olarak görmeye çağırdı, toplumsal reform için bilgidenden nasıl yararlanılacağına dair kişisel bir örnek oluşturdu. "Eğer kendimizi yalnızca kitap yazmakla kısıtlarsak, sosyolog olarak görevimizi yerin getirmemiş oluruz. Toplumsal gezegenlerin dizilimini etkilemek için elimizden gelenin en iyisini yapmamız gerekiyor," diye yazdı Yadov. "Yolsuzlukla mücadele, bağımsız mahkemeler kurmak, ilerici bir vergi sistemi oluşturmak, ve daha fazlası – koşulların ve insanların istediği budur."

Vladimir Putin iktidara geldiğinde tarihin çarkları bir kez daha döndü. Gündemini açıkça göstermek konusunda yavaş davrandı, fakat Rusya Devlet Başkanı olarak ilk döneminin ilk yıllarında Putin'in sivil toplum ve kurumlarını pek dikkate almadığı ortaya çıkmıştı. Sovyet sonrası rutinlerine rahatça yerleşmiş olan sosyologlar, artık hükümeti eleştirmenin güvenli olmadığını farkettiler. Kamusal eylemlere katılan ve anayasal haklarını kullanmakta ısrar edenler, misillemelerle karşılaştılar.

2010 yılında aşırı milliyetçi entelektüeller, Yadov ve meslektaşları tarafından yönetilen organizasyona meydan okuyarak rakip bir sosyoloji derneği kurdular.⁵ Yadov, Rus milliyetçiliğinin ateşli bir taraftarı ve rakip meslek

örgütünün arkasındaki esas kişi olan Gennady Osipov'a karşı çıktıktan sonra, muhaliflerine proto-faşist olarak hakaret ettiği iddiasına karşı kendisini mahkemede savunmak zorunda kaldı. Gerici politikalar, ileri yaş ve hastalığı nedeniyle aksayan Yadov, kendini giderek daha çok dışlanmış hissetti.

2009 yılındaki 80. doğumgününde, yanında duran öğrencileri ve arkadaşları, Yadov'un Rus sosyolojisine büyük katkılarına tanıklık eden bir armağan kitap yayınladılar. Arkadaşlarının ona verdiği isimle Volodia, ülkeye dair uzun vadeli beklentileriyle ilgili iyimserliğini kaybetmemişti. Tartışmalarda yer almaya ve hem kendi araştırmalarına hem de genç meslektaşlarının araştırmalarına ilgi göstermeye devam etti. Fakat sivil hakların kısıtlanmasına ve Rus sosyolojisindeki sert milliyetçi kesimin yükselişine dair acı hissettikçe, duygu durumu da karanlık bir hal aldı.

Meslektaşım Boris Doktorov'la birlikte "Uluslararası Biyografi İnisiyatifi" projemize başladığımız 2006 yılında Yadov'la iletişimim yoğunlaştı. Bu proje, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sosyolojinin dirilişini belgeleyen çevrimiçi bir girişimdi. Duygudaş akademisyenlerle birlikte Rus sosyologlarla yapılmış mülakatları topladık, çevrimiçi forumlar gerçekleştirdik ve toplumsal araştırmalarda biyografik metodları destekledik.⁶ Yadov projeye büyük bir ilgi duydu. Anılar yazdı, mülakatlara katıldı, Sovyet sosyolojisinin kuruluş yıllarına, Krushchev'in Çözülme'sinden sonraki evrimi ve perestroika altındaki dönüşümüne dair nadir belgeler tedarik etti.

Vladimir Yadov 2 Temmuz 2015'te öldü. Ölümünden birkaç yıl önce onunla internet üzerinde, Rus sosyolojisinin kaderi ve ülkedeki durumla ilgili diyaloga girdim. Sovyet rejiminde araştırmacıların hayatta kalmak için vermeye zorlandıkları tavizleri, göç etmeyi seçen entelektüellerin karşı karşıya kaldıkları etik ikilemleri, baskıyla alt üst edilmiş bir ülkede kalmanın ahlaki maliyetini, Gorbachev devriminden sonra Sovyet sosyolojisinin dönüşümünü, Putin iktidarında ifade özgürlüğünün içinin boşaltılmasını, siyasi reforma dair azalan beklentileri, muhalif araştırma yapmanın ve gerçeği söylemenin entelektüellerin geçim kaynaklarından, özgürlüklerinden ve dahası yaşamlarından olmalarına neden olan bir ülkede kamusal sosyolojinin geleceğine dair tartışırken birbirimize elimizden geldiğince meydan okuyacağımız konusundaki anlaşlık.

Diyalogumuz sırasında Volodia, kederli bir samimiyetle, 1937'deki terör kampanyası sırasında bir akrabasının tasfiye edilmesi üzerine yaşadığı şaşkınlığı, Yahudi kökenlerine dair hissettiği huzursuzluğu ve antisemitizmle delik deşik olmuş bir ülkede etnik kimliğinin üstünü örtme arzusunu hatırladı. Geçmişteki bazı tavizlerin bugün onu sindirdiğini itiraf etti: "Moskova'ya gitmeyip [Yuri] Levada'yı [ideolojik] ikna etme seansında savunmadığı zaman korkak" davrandığını; meslektaşlarının aşağılandığı bazı parti toplantılarında "sessiz kaldığını".

Volodia kendini adanmış araştırmacılar tarafından oluşan bir takım kurmasına yardımcı olan niteliklerinden bahsediyor: “Mizaç olarak çok sinirli bir insanım”, “patlayıcı bir karakteri olan dışa dönük bir insanım”, “gizli bilgiyi koruma konusunda zorlanan” biri. Fakat bu nitelikler, diye devam ediyor, insanlarla “arkadaşça iletişim kurmasını sağladı” ve “rütbelerin önemini olmadığı ve esas önemli şeyin ortak amaca katkının olduğu bir araştırma takımı kurmasında ona yardımcı” oldu.

Yadov, siyasi inancı öğrenilmek istendiği zaman, “Gerçekten, İsa... ilk sosyalistti!” diye iddia ediyor. Bana gururla, “Her zaman sosyalizmin destekçisi oldum, öyle de kalacağım” dedi. “Yalnızca demokratik olarak seçilmiş temsilciler toplumsal tabakalar arasındaki büyük gelir farklarını kapatmak için çabaladığı zaman, toplumsal düzenlemelerin adaletli olduklarına inanıyorum.”

Göç etmeyi seçen meslektaşları hakkında düşünen Yadov, “Onları kesinlikle anlıyorum. Aynı zamanda, farklı farklı gerekçelerle yola çıktıklarını hissettim.” diye açıklıyor. Perestroika’nın en parlak günlerinde, Sosyoloji Enstitüsü’nün direktörü olarak yurtdışı eğitim programı için genç araştırmacıları seçtiğini, British Council herkesin geri dönmesi gerektiğini şart koştuğunu için endişeyle “kimin dönüp kimin dönmeyeceğini” beklediğini büyüleyici bir biçimde anlatıyor.

Yadov, ultrayurtsever inanca sarılan ve Sovyet imparatorluğunun yeniden kurulması özlemiyle yaşayan meslektaşlarına kızıyor. “Sovyet döneminde, Osipov, Dobrenkov, Zhukov ‘nomenklatura’ya aitlerdi, ve hala bu statülerini koruyorlar. Her şeyden önce ‘Çar’ın lütuflarının’ simgelerine değer veriyorlar. [...] Onu tanıdığım bunca zaman boyunca Osipov ilkesiz, yüzünüze yalanlar söyleyen, fevkalade entrikalar çeviren ve rakiplerinin arkasından işler çeviren bir adamdı.” Tüm değişimlere rağmen sinsi alışkanlıklarından vazgeçmeyen ve kulluk eden araştırmacılar ve yöneticilerle ilgili açıksözlü gözlemlerini sunuyor. Yadov’un bu diyaloglarda anlattığı bu istismar ve ihanet hikayeleri – ve bugünün siyasi rejimi ve onu uygulayanlara dair yargıları – bir gün anavatanındaki sosyologların endişeyle düşünmesine neden olacak.

Yadov’un şu anki duruma ne kadar yabancılaştırıldığı bana yazdığı 25 Temmuz 2011 tarihli mektupta görülüyor: “Putin’e karşı nefret dışında bir şey hissetmiyorum. İnsanlarını hakir gören, iktidara can atan, zenginlik ve lüks isteyen kaba ve sinik bir adam. Liberal siyasetçilerle ilgili görüşü sorulduğunda ne dedi? ‘Tüm istedikleri iktidar ve para!’ dedi. Ama kendi varlığı petrol boru hattı üstündeki kontrolü sayesinde garantilenmiş durumda. Bu adamın [Başkan Dimitri] Medvedev dahil, kendi ekibindeki herkese nasıl şantaj yapabildiğine şaşırmamak gerek. Bu adamın 30 yıl sonra, tamamen hakettiği biçimde, ne kadar küçümseneceğini hayal edebiliyorsunuzdur.”

Zaman içinde, Yadov’la diyaloglarını Rusya’ya ulaşacak ve Volodia’nın hayattaki son yıllarında, ömrü boyunca uğruna mücadele ettiği amaca dair hissettiği şiddetli endişe ortaya çıkacak.⁷

Tarihin yan çizgilerinde kalmayı seçseniz de, istemediğiniz halde savaşlarında mücadele etmek için sürüklenmiş olsanız da, ya da gönüllü olarak bu savaşlara gitmiş olsanız da, ahlaki çelişkilerle karşı karşıya gelir, ve maddi kayıplara uğrarsınız.⁸ Hayatının sonunda Yadov kendisini “çok şanslı bir adam” olarak görüyordu, ortağım Boris Doktorov’a “olağandışı mutlu bir hayat” yaşadığını söylemişti. Bunun temel nedenlerinden birkaçının, savaşmayı seçtiği mücadeleler ve kaçındığı kavgalar olduğunu düşünüyorum. Vladimi Yadov bu dünyada duygusal olarak zeki bir varlık örneğidir. Duygularını zeki, ve zekasını duygusal olarak mantıklı tutabilmeyi başardı. Tavizler verdi ve hatalar yaptı, hayallerinin gerçekleştiğini ve yıkıldığını gördüğü, ama yine de umudunu kaybetmedi ve direnişin fayda etmediği yerde yılmadan çalışmaya devam etti.

Bugün alçakgönüllü ve cesur bir adam olan Vladimir Yadov’u anıyoruz. Tarihe isteyerek yardım eden, birkaç kurumun gidişatını değiştiren ve kalıcı anılar bırakmış b kamusal entelektüelin hayatını kutluyoruz. Dünya, Yadov gibi insanlar aramızda olduğu için daha iyi bir yer.

Dmitri Shalin’e ulaşmak için <shalin@unlv.nevada.edu>

¹ Bkz. Shalin, D. (1978) “The Development of Soviet Sociology, 1956-1976.” *Annual Review of Sociology* 4: 171-91; (1979) “Between the Ethos of Science and the Ethos of Ideology.” *Sociological Focus* 12(4): 175-93; (1980) “Marxist Paradigm and Academic Freedom.” *Social Research* 47: 361-82; Firsov, B. (2012) *History of Soviet Sociology, 1950s-1980s* (Rusça). St. Petersburg: European University of St. Petersburg.

² Shalin, D. (1990) “Sociology for the Glasnost Era: Institutional and Substantive Change in Recent Soviet Sociology.” *Social Forces* 68(4): 1-21. Doktorov, B. (2014) *Güncel Rus Sosyolojisi. Tarihsel ve Biyografik İncelemeler* (Rusça). Moskova.

³ (2009) *Vivat Yadov! ! Sekseninci Doğumgününde* (Rusça). Moskova: Sosyoloji Enstitüsü RAN.

⁴ Firsov, B. (2010) *Sovyetler ve Rusya’da Muhalif, 1945-2008* (Rusça). St. Petersburg: European University of St. Petersburg (2010); Alekseev, A. (2003) *Dramatik Sosyoloji ve Öz-düşünümsel Sosyoloji. Vols. 1-4* (Rusça), St. Petersburg: Norma. See also Shalin, D. (1989) “Settling Old Accounts.” *Christian Science Monitor*, December 29; and (1990) “Ethics of Survival.” *Christian Science Monitor*, December 4; (1987) “Reforms in the USSR: Muckraking, Soviet Style.” *Chicago Tribune*, February 16.

⁵ Yadov, V. (2011) “Adi bir Hikaye” (Rusça). *Trotsky Bulletin*, December 6; Shalin, D. (2011) “Becoming a Public Intellectual: Advocacy, National Sociology, and Paradigm Pluralism,” pp. 331-371 D. Shalin, *Pragmatism and Democracy: Studies in History, Social Theory and Progressive Politics*. New Brunswick: Transaction Publishers.

⁶ *International Biography Initiative*. UNLV Center for Democratic Culture, <http://cdclv.unlv.edu/programs/bios.html>.

⁷ ((2015) “Vladimir Yadov and Dmitri Shalin’in Diyaloglarından” (Rusça). *Public Opinion Herald*, No. 3-4, pp. 194-219, http://cdclv.unlv.edu/archives/articles/vy_ds_dialogues.pdf.

⁸ Shalin, D. (1993) “Emotional Barriers to Democracy Are Daunting.” *Los Angeles Times*, October 27; (2007) “Vladimir Putin: Instead of Communism, He Embraces KGB Capitalism.” *Las Vegas Review Journal*, October 24.

> Çinli Bir Kamusal Sosyoloğun Yaratılışı

François Lachapelle, British Columbia Üniversitesi, Kanada¹

Shen Yuan.

Shen Yuan ofis masasının arkasında hafifçe gülümseyerek oturuyordu. Kanadalı bir sosyoloğun araştırma nesnesi olmak onu eğlendiriyormuş gibi görünüyordu. Ona ilk sorumu bile soramadan önce, Çinli araştırmacı “Neden Çinli entelektüeller hakkında bir araştırma yapıyorsun?” diye sordu. Hemen sonrasında kendisi sözünü şu gözlemiyle kesti: “beni araştırmamalısın. Eğer herhangi birimizi araştırmak istiyorsan, Sun Liping’i araştırmalısın”.² Tanınan meslektaşının ofisini işaret ederek devam etti, “aramızda en akıllı olan odur. Ya da hepimizi on yıldan fazla süredir birlikte çalışan bir grup olarak araştırmalısın”. Söyleşinin ilerleyen bölümünde, kendisinin ve Sun Liping’in yanı sıra Shen Li Qiand ve Guo Yuhua’nın da bu grubun diğer üyeleri olduğunu söyledi; hepsi 2000 yılında Tsinghua Sosyoloji Bölümü’nü birlikte kurmuşlardı.

1954 yılında Çin’in başkenti Pekin’de doğan Shen Yuan, Çin’de *zhìqīng* –eğitilmiş gençlik– diye bilinen jenerasyonun üyelerindendir. Kültür Devrimi (1966-1976) sırasında, Mao Zedong yaklaşık 17 milyon Çin gencini radikal bir “yeniden

“Toplumsal nereden geldiği çok önemli bir sorudur. Çünkü sizler [Batılılar] toplumu olan bir ülkede doğduğunuz için [toplum kavramı] veriliymiş gibi kabul ediyorsunuz. Bu bizim için tümüyle farklıdır. Bizim en baştan başlamamız gerekiyor.”

Shen Yuan’la söyleşi, 2012, Tsinghua Üniversitesi, Pekin

eğitim” için kırsal bölgelere göndererek, örgün eğitimlerini aniden kesintiye uğratmıştı. Kırsaldaki kitlelerin devrimci bilgeliğinden öğrenip dönüşerek, bir sonraki Çinli devrimci jenerasyon olacaktı. Yer değiştirmiş pek çok diğer genç gibi Shen de birkaç yıllığına uzaklara gönderilmişti. Mao’nun 1976’daki ölümü ve sonraki iki yıl boyunca Çin eğitim sisteminin yeniden düzenlenişleriyle birlikte, Shen’in jenerasyonunun yalnızca küçük bir bölümü (%2.3) üniversiteye giderek eğitimlerine devam etme ayrıcalığına sahip oldu. Shen de onlardan biriydi.

Shen 1983 yılında başkentteki Halk Üniversitesi’nden (Renda) felsefe lisans derecesini aldı. 1986 yılında 1917 Sovyet Devrimi Lideri üzerine *Lenin’in Dialektik Epistemoloji İncelemeleri ve Katkıları* başlıklı yüksek lisans tezini savundu. Shen kendisini tereddütsüz bir Marksist olarak görse de, Maoist-Marksist-Sovyet felsefesi içinde geçirdiği yedi sene, disiplin için heyecanını azalttı. “Şu noktada [1986 yılında], felsenin çok soyut olduğu hissediyordum. O zamanların felsefesi [somut/topumsal] sorunları çözemi-yordu” diye açıkladı.

Böylece, Renda’yı terk ettikten kısa bir süre sonra Shen sosyolojiye geçti. Sosyoloji, sekiz sene önce, 1978’de rehabilite edilmiş, fakat hala hassas olan bir disiplindi. Kesinlikle tehlikeli bir uğraştı, fakat görece de yeniydi, Maoizm-Marksizm-Leninizm kutsal üçlüsünün ötesinde bir entelektüel araştırma imkanı sunan, henüz bilinmeyen bir bilim alanıydı. Daha da önemlisi, hem devlet liderleri hem de Shen Yuan gibi *zhìqīng* entelektüelleri sosyolojiyi zor bir görev olan ulusal modernleşmeyle yüzleşmek ve onu gerçekleştirmek için en iyi araç olarak görüyordu.

Dolayısıyla, Shen, 1988 ve 1998 yılları arasında, Çin Sosyal Bilimler Akademisi’nin (ÇSBA) duvarları arkasındaki Sosyoloji Enstitüsü’nde tam zamanlı araştırmacı olarak

çalıştı. 1977 yılında kurulan ve Çin'in devlete ait en güçlü düşünce kuruluşu olan ÇSBA, Deng Xiapoing döneminde hızla Merkez Komitenin ve Devlet Konseyi'nin ana beyin kurumu haline geldi. Çin Komünist Partisi'nin en güçlü organlarına politika üretmeleri için gerekli sosyal bilimsel verileri ve bilgileri (örneğin, sendikalar, özel şirketler, göç ve işsizlikle ilgili) sağlıyordu.

1990'larda, Tiananmen Meydanı'ndaki katliamdan sonra Shen, ÇSBA'da kalmaya devam etti, fakat diğer pek çok Çin entelektüeli gibi, sosyolojiyle ve devletle olan ilişkisi değişmeye başladı. Reform döneminde Sosyoloji Enstitüsü'nün büyük sosyoloji projelerinde temel bir rol oynarken, giderek ÇSBA dışındaki entelektüel çevrelerle de ilişkisi artıyordu. 1990'ların başında Guo Yuhua ve (neslinin en parlak sosyoloğu olarak görülen) Sun Liping'le arkadaş oldu, ve onlarla Sun'un Çin'in Komünizm deneyimine dair gerçekleştirdiği sözlü tarih çalışmasında işbirliği yaptı. 1997'de, 43 yaşındayken, Yeni Ekonomik Sosyoloji ve 1978 sonrası piyasa reformları üzerine doktorasını tamamladı. Aynı yıl Anakara Çin'in en önemli sosyoloji dergilerinden biri olan *Sosyolojik Araştırmalar*'nın yazı işleri müdürü oldu. Buradaki görevi sırasında yalnızca dergide yayımlanan makalelerin niteliğini iyileştirmek için değil, aynı zamanda disiplinin Komünist Parti karşısında sınırlı da olsa bir özerkliği olabilmesi için çalıştı.

2000 yılının Mayıs ayında ÇSBA'yı terk ettikten sonra, Shen Yuan ve birkaç diğer sosyolog beraber Pekin'deki Tsinghua Üniversitesi'nde Sosyoloji Bölümü'nü kurdular. Tsinghua Okulu'nun ilk paradigması Sun'ın Çin Komünist medeniyeti sosyolojisi üzerine kuruluydu; Claude Dubar bunu "Çin sosyolojisinin Kopernik devrimi" diye adlandırmıştı. 20 yıldan az bir sürede, rehabilite olmuş olan disiplin, devletin sosyal politika aygıtı – uysal sosyalist bir sosyoloji- olmaktan çıkıp, Çin Halkının Çin Komünist partisine dair deneyimlerini ve Çin'in 1949 yılından sonraki gücünü araştırmaya odaklanan, düşünsel ve "bağımsız" bir araştırma paradigması formüle edebilen bir disipline dönüşmüştü.

Tsinghua'daki ilk iki yılında, Shen'in ekonomik sosyolojiye daha önceleri devletçi olan ilgisi, emek sosyolojisine olan Marksist ilgisiyle bir araya geldi, ve toplumsal aktörler ve onların gelişmiş piyasa güçlerine karşı direnme ve eyleme geçme becerilerini araştırdı. 2002 ve 2004 yılları arasında, Shen, *Baigou Göçmen İşçi Gece Okulu'nun İnşası* adında bir proje gerçekleştirdi. Bu projeyi gerçekleştirirken amacı, bu göçmen işçi grubunu araştırmak, onları eğitmek ve örgütlenmelerine yardımcı olmaktı. Alan Touraine'in *sosyolojik müdahale* fikrinin üzerinden giderek Shen, bu pratiği "Güçlü ve Zayıf Müdahale: Sosyolojik Müdahale için İki Yol"³

adlı makalesinde kuramlaştıracaktı. Bu çalışma onun alana dair en önemli sosyolojik katkısıydı. By noktada Shen kesinlikle piyasanın doğuşuna dair devletçi endişelerini geride bırakmış, ve hemen hemen tümüyle "toplumun üretimine", toplumun kendisini hem devlete hem de piyasaya karşı savunabileceği fikrine özel, akademik ve aktivist bir odak geliştirmişti.

İşte tam Shen'in kariyerinin bu noktasında Michael Burawoy *kamusal sosyoloji* fikrini ortaya atmıştı. Burawoy'un kamusal sosyoloji fikrini ilk duyduğunda nasıl bir tepki verdiğini sorduğumuzda, Shen şu cevabı verdi: "1998 yılında yayımlanmış olan makalemizin zaten bir kamusal sosyoloji yönelimi vardı. Fırsatımız olduğu zaman Tsinghua'ya gelip Sosyoloji Bölümü'nü kurduk. En başından beri [bölüm olarak] kamusal sosyoloji geleneğini sürdürdük. [Her ne kadar] Michael Burawoy o sırada henüz bu fikri ortaya atmamış olsa da, biz [halihazırda] sosyolojinin müdahale etmesi gerektiğini düşünüyorduk."

Shen'in görüşüne göre, o ve meslektaşları terim keşfedilmeden önce birer kamusal sosyologdu. Fakat bu Çin entelektüeli için, kamusal sosyoloji onun sosyoloji *eylemine* tanımlamaktan çok daha fazlasını yaptı; Burawoy'un kuramı Shen'e entelektüel bir kendilik algısı, sosyolojik *varlığını* kusursuz olarak adlandıran bir kimlik sağladı.

Shen'in yeni kimliğinin entelektüel yaşamı üzerindeki etkileri çok güçlü oldu. Kamusal sosyolojiye geçisinden beri, Shen, sosyolojinin misyonunun, "bir yandan devletten ve piyasadan gelen baskılara direnmeye, ve diğer yandan toplumun ortaya çıkışına ve büyümesine yardımcı olmak" amacıyla toplumun üretimine katılmak ya da müdahale etmek olduğu görüşüne yürekten inandı. Akademik cephede, Shen'in son on yıldaki hemen hemen tüm yayınları Burawoy ve Touraine'den etkilenmiştir. Ortak yayınlarından birinin başlığı olan "İşçi-Entelektüel Birliği: Foxconn'da Sınırlar ötesi Sosyolojiki Müdahale", Shen'in hangi enerjiyle işine yaklaştığını özetliyor. Fakat daha da önemlisi, kamusal cephede, Shen'in emek örgütleri, medya ve internet platformları, politika yapıcılar ve sendika işçileriyle giriştiği sosyal çabalar, kamusal sosyolojinin ruhunu faal olarak cisimleştiriyor. ■

François Lachapelle'e ulaşmak için <f.lachapelle@alumni.ubc.ca>

¹ Bu makaleyi yazarken *From Nameless Marxist to Public Sociologist: The Intellectual Trajectory of Shen Yuan in Contemporary China* [İsimsiz Marksistten Kamusal Sosyoloğa: Modern Çin'de Shen Yuan'ın Entelektüel]

² Sun Liping'le yapılmış bir söyleşi için bkz. *Global Dialogue* 2(4), Mayıs 2012.

³ Yuan, S. (2008) "Strong and Weak Intervention: Two Pathways for Sociological Intervention." *Current Sociology* 56 (3): 399-404.

> Yerel Olmak, Küresel Olmak

Brigitte Aulenbacher, Linz Johannes Kepler Üniversitesi Linz, Avusturya, ISA Ekonomi ve Toplum Araştırma Komitesi (RC02), Yoksulluk, Toplumsal Refah ve Sosyal Politika Araştırma Komitesi (RC19), Çalışma Sosyolojisi Araştırma Komitesi (RC30), and Kadın ve Toplum Araştırma Komitesi (RC32) üyesi and Üçüncü ISA Sosyoloji Forumu, Viyana 2016 Yerel Düzenleme Komitesi (YDK) Başkan Yardımcısı; **Rudolf Richter**, Viyana Üniversitesi, Avusturya, ISA Aile Araştırma Komitesi (RC06) üyesi ve eski başkanı ve Üçüncü ISA Sosyoloji Forumu YDK Başkanı; **Ida Seljeskog**, Viyana Üniversitesi, Üçüncü ISA Sosyoloji Forumu YDK

Viyana Üniversitesi avlusunda.
Fotograf: Viyana Üniversitesi.

Yerel düzenleme komitesi, dünyanın dört bir yanından sosyologlara Viyana'daki 3. ISA Sosyoloji Forum'una "hoşgeldiniz" diyor.

Next Önümüzdeki ay, yerel düzenleme komitesi olarak biz, sizleri, yani ISA'nın küresel topluluğunu, Viyana'daki Üçüncü ISA Forum'unda ağırlayacağız. Sizleri [websitemizi](#), ziyaret etmeye davet ediyor, ve biraz Forum'da yerel ve küreselin nasıl iç içe geçeceğinden bahsetmek istiyoruz.

> Yerel olmak: Avusturya'da günlük yaşama ve sosyoloji tarihine bir bakış

Üçüncü ISA Sosyoloji Forumu'nu sosyal bilimler ve felsefede güçlü gelenekleri olan bir üniversite olan Viyana Üniversitesi'nde ağırlamaktan onur ve mutluluk duyuyoruz. Yerel düzenleme komitesi iki yıldan daha fazla süredir,

Viyana Üniversitesi'nin dışarıdan görünümü.
Fotoğraf: Viyana Üniversitesi.

işbirliği içinde olan Innsbruck, Graz, Linz, Salzburg'taki diğer Avusturya üniversiteleri, sosyoloji enstitüleri ve Macaristan'daki meslektaşlarımızla beraber, başarılı bir Forum gerçekleştirmek için hazırlanıyor.

Sizleri bizimle beraber “yerel olmaya”, tanışmaya, konuşmaya ve Viyana'nın uluslararası atmosferinden ilham almaya davet ediyoruz. Forum'un resmi programına ek olarak, misafirlerimizi çeşitli turistik ve sosyolojik turlar ve buluşmalar aracılığıyla birbirlerini, şehri ve ülkeyi daha iyi tanımları için teşvik ediyoruz.

Geleneksel bir Viyana şarap barınında veya turizm aktivitelerinin bir parçası olarak şehirde bir yürüyüş turunda bize katılın. Yakınlardaki Gramatneusiedl köyündeki Marienthal müzesine yapılacak iki rehberli gezi, sosyolojik turlarımızın en önemli anları arasında olacak. Burası, öncü araştırma *Die Arbeitslosen von Marienthal* ya da “Marienthal: işsiz bir topluluğun sosyografisi”nin gerçekleştiği ye-

rdir. 1930'ların başında yapılan bu araştırmada Marie Jahoda, Paul Lazarsfeld, ve Hans Zeisel, işsizliğin bireyleri ve toplumsal yaşamı nasıl tahrip ettiğini gösterdiler. Bulguları ve methodları pek çok araştırmaya ilham vermiştir, ve bugün hala etkileyicidir.¹

Viyana ve Avusturya'nın sosyolojik mirası yalnızca kendi büyük tarihsel ve toplumsal bağlamı içinde anlaşılabilir. Biryanda geçen yüzyılın ilk on yıllarındaki “Kızıl Viyana” var, diğer yanda ise daha sonra, yukarıda adı geçenler de dahil olmak üzere yüzlerce Avusturyalı sosyoloğun Nazi rejimi sırasında ülkeden kaçmak zorunda kalmış olması var. [ISA Forum blog](#)'umuzda faşizm tarihi ve Avusturya sosyolojisi ve toplumu üzerindeki etkilerine dair bir kaç yazı okunabilir.

> Küresel olmak: Daha iyi bir dünya için mücadeleler

Forum'u Viyana, Avusturya, Avrupa'da ağırlayan sosyologlar olarak, ISA'nın “Küresel Sosyoloji ve Daha İyi

bir Dünya için Mücadeleler” teması ve küresel sosyolojiyi inşa etme gündemi, kendi yerel perspektifimizden küresel ve yerel olanlara dair düşünmemizi sağladı.

Gerçek bir enternasyonal şehir olan Viyana, Avrupa'nın merkezinde yer alır; şehrin kültüründe, mutfağında ve dilinde komşu ülkelerin güçlü etkilerini bulunur. Şehir, Avrupa Birliği Binası ve Viyana UNO-City de dahil olmak üzere birkaç uluslararası kuruma evsahipliği yapmaktadır, bu da Forum'u uluslararası söylemin bir alanı olarak desteklemektedir. Bununla birlikte, Yokohama'daki ISA 2014 Dünya Kongresi'nin teması “Eşitsiz bir Dünya ile Yüzleşmek” halen önemini yitirmemiştir: dünyanın dört bir yanından sosyologları Viyana'da bir araya gelmeye çağırırken, Avusturya ve Avrupa'nın eşitlik, özgürlük, adalet, demokrasi ve insan hakları için sorumluluk alma konusunda karşılaştıkları zorlukları da görmeliyiz. Suriye'deki savaş, dünyanın büyük bölümünde yaşanan felaketler ve yoksulluk,-ve

bu gelişmelerin arkasında yatan kolonyal ve post-kolonyal kapitalist tarih-insanları yeniden kaçmaya ve göçmeye zorluyor.

Pek çok Avrupalı yoğun protestolar ve şiddet ve eşitsizlik karşıtı inisiyatifleri destekleyerek daha iyi bir dünya için mücadele verdi. Fakat diğerleri, Avusturya ve Avrupa'yı kapalı toplumlar olarak kavramsallaştırarak, dışlama siyasetleri ile karakterize ederek, sınırları ve eşitsizlikleri güçlendirdi. Forum Viyana'ya, sığınma, zorunlu göç ve entegrasyon siyasetlerinin Avrupa toplumlarını zorladığı, sağcı hareketlerin bir kez daha yükseldiği ve "Avrupalı olmayanlara" kapalı bir Avrupa yaratma çabalarının olduğu, tarihi bir anda gelecek. Tüm bunlar, çok yakın geçmiş tarihimizle düşündürücü bir benzerlik göstermekte.

Avusturya'nın sosyolojisi tüm bu sorunlarla karşı karşıyadır. Avusturyalı sosyologlar küresel olarak güçlü bir biçimde ilişkilidir. Bu güçlükler ve ilişkiler

oturumlarımıza da yansıyor; dünyanın dört bir yanından konuşmacılar "Avrupa ve Ötesinde Çoklu Krizlerle Yüzleşmek" "Merkezler ve Çevrelerde Sınırları ve Kutuplaşmaları Aşmak" ve "Daha İyi bir Dünya için Mücadele ve Sosyolojik Düşünce" gibi temalar üzerine konuşacak.

Son olarak ise ISA ve yerel düzenleme komitesi, sergi salonunda kitaplarını sunmak ve bir yayımcılar holü düzenlemek üzere yerel ve uluslararası yayımcıları davet etti. Burada hem özel olarak sosyolojiye hem de daha genel ilgi alanlarına dair kitapların yazarları eserlerini tartışacak. Sergi salonunda aynı zamanda Avusturya sosyoloji enstitüleri, araştırma vakıfları ve burs programlarına dair bilgiler sergilenecek.

> ISA Forum'unda bir araya gelin

Son on yıl içinde ISA tartışmaları küresel ve yerelin karşılıklı ilişkilerine

dair hassasiyetin gerekliliğini vurguladı. Gerçekten de pek çok güncel yerel mücadele, emeğin ve doğanın piyasalaşması, emek ve siyasetin ulusötesileşmesi, ve hem diktatörlüklerde hem demokrasilerde devletin geçirdiği değişiklikler gibi küresel eğilimlerden kaynaklanmaktadır. Temmuz ayında Viyana'da buluştuğumuzda tüm bu konular gündemde olacak, ve – dünyanın her tarafındaki sosyologların oluşturduğu örneği izleyerek- küresel ve yerel belirtileriyle tartışılacak. Forum bir araya gelmek ve küresel diyalogu devam ettirmek için bir fırsat sunuyor. Öyleyse: Dünyanın dört bir yanında sizleri, Viyana, Avusturya, Avrupa'ya ve Üçüncü ISA Sosyoloji Forum'una bekliyoruz! ■

Brigitte Aulenbacher'e ulaşmak için
<Brigitte.Aulenbacher@jku.at>
Rudolf Richter'e ulaşmak için
<rudolf.richter@univie.ac.at>

¹ Bkz. Richter, R. "The Austrian Legacy of Public Sociology." Küresel Diyalog 5(4), Aralık 2015, <http://isa-global-dialogue.net/the-austrian-legacy-of-public-sociology/>

> Avusturya'da Eşitsizlik, Yoksulluk ve Refah

Cornelia Dlabaja, Viyana Üniversitesi, Avusturya, **Julia Hofmann**, Linz Johannes Kepler Üniversitesi, Avusturya ve **Alban Knecht**, Linz Johannes Kepler Üniversitesi

Avusturya uzun zamandır yüksek yaşam standardıyla tanınıyor. 51,300 Dolarlık kişi başı gayri safi yurt içi hasıla, Avusturya'yı 2014 dünya sıralamasında on üçüncü sıraya koyarken (Dünya Bankası 2015), Avusturya'nın başkenti Viyana ise 2015 ve 2016 yıllarında küresel yaşam kalitesi sıralamalarının tepesine yerleşti. Uzun belediye konutları geleneği ile Viyana, şu ana kadar belirli bir toplumsal istikrar sağlamıştı. Fakat, bu Viyana'da ya da Avusturya'da herkesin zengin olduğu ya da iyi durumda olduğu anlamına gelmiyor.

Belli toplumsal gruplara daha yakından bakmak, bölünmüş ve giderek daha da kutuplaşan bir toplumsal yapı olduğunu gösteriyor: Avusturya vatandaşlarının %12'si yoksulluk riskinde iken, vatandaş olmayan göçmenlerin %33'ü aynı riskle karşı karşıya. Gelir eşitsizliği bazı OECD ülkelerindekinden daha az olsa da, 1990'lardan beri Avusturya toplumunun en yoksul kesimin durumu giderek kötüleşti: 1990 ve 2011 arasında en yok %20'nin gelir payı %47 azalırken, en zengin %1'in gelir payı %16 arttı. Bir bütün olarak Avusturya, gayri safi mali varlıklar için 0.75 Gini katsayısı ile, refah ve mülk dağılımında yüksek bir eşitsizlik oranına sahiptir.

Bu kadar zengin bir ülkede bu kadar katı bir bölünmeyi ne açıklayabilir? Avusturya eğitim sistemi toplumsal statüsün nesiller arasında transfer edilmesine olağanüstü katkıda bulunur: Üniversite mezunlarının çocuklarının üniversiteye başlama olasılığı, üniversiteye gitmemiş ebeveynlerin çocuklarınınkinden 2.5 kat fazladır. Öyleyse, pek çok toplumda olduğu gibi, eğitim seviyesi, geliri belirler: Her fazladan eğitim senesi, geliri 5.4% oranında arttırır. Göçmenler eğitim sisteminde özellikle mağdur durumdadır (Bunun kısmi nedeni, yabancı kalifikasyonların tanınmıyor olmasıdır).

Cinsiyet farklılıkları da önemlidir. Artık genç Avusturyalı kadınlar erkeklerden daha eğitilidir, fakat yine de

kadınlar erkek meslektaşlarından saatte %23.4 daha az kazanmaktadır. Avusturyalı kadınlar aynı zamanda erkeklerden daha az varlığa sahiptir: Bekar kadın haneleri, bekar erkek hanelerinden %40 daha az kişisel varlığa sahiptir. Bu cinsiyet eşitsizliği, "muhafazakar" olarak tanımlanabilecek Avusturya refah modeliyle bağlantılıdır. Bu model, nakit transferine dayanarak, geleneksel cinsiyete dayalı işbölümünü güçlendirir. Çocuk bakımı merkezlerinin yokluğu ve geleneksel aile normları, iş ve aile yaşamını dengeleme yükünün çoğunluğunu kadınların üstüne yıkar.

"Kötü olan her şey Avusturya'ya gelir, ama dünyanın geri kalanından birkaç yıl geç gelir."

Avusturya'nın emek piyasası politikası varolan toplumsal eşitsizlikleri güçlendiren esnekleşmeyi ve istihdamı geliştirir: Düşük ücretli ve güvencesiz işlerde göçmenlerin ve kadınların çalışma oranı daha yüksektir. Düşük fakat yükselmekte olan işsizlik oranı özellikle kalifiye olmayan insanları ve göçmenleri etkilemiştir.

Daha yakından bakmak bizlere, görünen istikrarın arkasında, Avusturya'nın toplumsal yapısının cinsiyet ve etnisite çizgisinde giderek daha çok kutuplaştığını ve bölündüğünü, ve yavaş yavaş büyüyen bir toplumsal eşitsizliğe doğru bir eğilim olduğunu gösteriyor. Popüler deyişteki gibi, kötü olan her şey Avusturya'ya gelir, ama dünyanın geri kalanından birkaç yıl geç gelir. ■

Cornelia Dlabaja'ya ulaşmak için <cornelia.dlabaja@univie.ac.at>
Julia Hofmann'a ulaşmak için <julia.hofmann@jku.at>
Alban Knecht'e ulaşmak için <alban.knecht@jku.at>

> Toplumsal Eşitsizlikler, Mülteciler ve “Avrupa Rüyası”

Ruth Abramowski, Benjamin Gröschl, Alan Schink, ve Désirée Wilke, Paris Lodron Üniversitesi, Salzburg, Avusturya

İnsani şevkat retoriğinin arkasında korkunç kısıtlamalar gerçeğİ, çİtler ve mülteci kampları yatıyor. İllüstrasyon: Arbu.

Almanca konuşulan medya organlarında kimi zaman yeni “kitlesel göç” (Völkerwanderung) olarak adlandırılan mülteci dalgaları, Avrupa’da gerçek bir olgudur. Mutlak sayılara bakıldığında Almanya siyasi sığınma için en yüksek sayıda başvuruyu alıyor, fakat nüfusuna oranla Avrupa’da (Eurostat) beşinci sırada geliyor. Macaristan kişi başına en çok başvuruyu alıyor, İsveç ikinci sırada, Avusturya üçüncü sırada ve Finlandiya dördüncü sırada geliyor.

Avusturya kendisini, tam anlamıyla, bir akışın ortasında buldu. Almanya-Avusturya sınır bölgesi, özellikle de Salzburg ve Freilassing arasındaki geçiş, Orta Avrupa'dan gelen mülteciler için bir dar geçit haline gelerek, Avusturya toplumunda gerilimler yarattı. Bir yandan, Avrupa mülteci krizine dair şikayetlere ve daha sıkı sınır kontrolleri taleplerine rağmen, pek kişi ulusötesi hareketliliği hala korumayı umdukları Avrupa rüyasının bir parçası olarak görüyor. Diğer yandan, mülteciler hakkındaki korkular ve şikayetler, önyargılardan, ve mültecilerin ve göçmenlerin savaş ya da çaresizlikten ziyade Avrupa'nın çekiciliği yüzünden geldikleri varsayımlarından kaynaklanıyor.

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne göre, 2015 yılında dünya çapında 60 milyon insan evlerinden kaçtı. Mültecilerin çoğu evlerini, post-kolonyal siyasetin iyice kötüleştiği ekonomik ve toplumsal eşitsizliklerin neden olduğu savaşlar, yoksulluk ve açlık nedeniyle terk ediyor. Fakat yüzde üçünden daha azı Avrupa'ya kaçıyor. Çoğunluğu komşu ülkelerde kalıyor.

2015 yılında "yalnızca" 50,000 kişi Avusturya'ya sığınma için başvurdu (BMMYK-Avusturya, Eylül 2015'te yapılan öngörü) – bu da ülkede ikamet eden 100,000 kişi başına 332 kişi gibi bir oran anlamına geliyor. Başvuruların 11,000 tanesi mülteci olan tanınmıştır, ve temel maddi hizmetleri almaktadırlar (aylık 827€). Başvuruları için verilecek kararı beklerken – ki bu süre ortalama üç aydan altı aya kadar değişebilir- kışlalarda ya da kamplarda kalacak ve günde üç öğün (fakat genelde bu öğünlerin bir tanesi bile sıcak yemek değildir) ve yatakhane bir yatak hakları olacak. Ek olarak günlük 1.30€ harçlık alacaklar. Kendilerine baktıkları zaman kira için aylık 120€ (aileler için 240€'ya kadar

çıkabilir) ve geçinmek için 200€ harçlık alacaklar (çocuk başına 90€). En önemlisi, kararı beklerken çalışmaya izinleri olmayacak. (Madde 15a B-VG, BKA-Avusturya).

Sığınmacı karşılama ve transit merkezlerinde yaklaşık 30 mülteciyle konuştuk. Çoğunun gelecekleri için başka hayalleri var: Toplumumuzun bir parçası olmanın, bir işe sahip olmanın, aileleri için çok çalışmanın, ve belki de bir gün bir ev almanın hayalini kuruyorlar – basitçe, varoluşsal bir korku olmadan yaşabilmenin hayalini kuruyorlar.

Avrupa'nın neredeyse tüm zengin ülkelerindeki düşük doğum oranları ve yaşlanan nüfus göz önüne alındığında, mültecilerin yaşlanan toplumlar için yeni bir umut sundukları düşünülebilir: genç ve çoğu Avrupa toplumundan daha yüksek doğum oranına sahip bu nüfusun çoğu, yüksek nitelikli işçi ya da zanaatkarlardan oluşur (BM Dünya Nüfus Beklentileri Raporu: 2015 Güncellemesi). Uzun vadede ulusal emeklilik ve toplumsal sistemlerimizi koruyabilir, kısa vade de ise –özellikle eğer çalışma, para kazanma ve vergi ödeme şanslarına sahip olurlarsa- Avrupa'nın iç ekonomisini güçlendirebilirler.

Dolayısıyla daha pragmatik bir bakış açısıyla şu soruyu sorabiliriz: Neden mültecilerin entegrasyonu ilgili müzakereler yerine, sınırdışı edilip edilmemelerine dair tartışmalar yürütülüyor? ■

Ruth Abramowski'ye ulaşmak için <ruth.abramowski@sbg.ac.at>
Benjamin Gröschl'e ulaşmak için <benjamin.groeschl@sbg.ac.at>
Alan Schink'e ulaşmak için <alan.schink@sbg.ac.at>
Désirée Wilke'e ulaşmak için <desiree.wilke@sbg.ac.at>

> Cinsiyet Eşitliği ve Avusturya Üniversiteleri

Kristina Binner, Linz Johannes Kepler Üniversitesi, Avusturya and ISA Yoksulluk, Toplumsal Refah ve Sosyal Politika Araştırma Komitesi (RC19) ve Toplumda Kadın Araştırma Komitesi (RC32) üyesi, ve **Susanne Kink**, Karl-Franzens-University, Graz, Avusturya

Kadın ve erkekler uzun zamandır Avusturya üniversitelerinde eşit olmayan biçimde temsil ediliyor: öğrenci nüfusu içinde kadın ve erkek oranı daha dengeli olsa da (%57 kadın; %43 erkek), bilim insanları için bu söz konusu değildir. Profesörler arasında kadınların oranı 2013 yılı itibarıyla yalnızca %22'di. Avusturya üniversite sisteminde yakın zamanda gerçekleşen reform acaba bu cinsiyet eşitsizliğini değiştirmek için fırsatlar sunabilecek mi?

> Avusturya'da girişimci ve yönetsel üniversite

2002 yılında Üniversite Kanunu'nda değişiklik yapıldığından beri, üniversite ve hükümet arasındaki ilişkileri yeni düzenlemek amacıyla yeni kamu yönetimi araçları geliştirildi. Artık üniversiteler, tıpkı şirketler gibi, girişimci ve yönetsel bir performans göstermeye çağrılıyor. Hükümet daha önceki ayrıntılı idari rolünden geri çekilirken, üniversitelerin finansal ve sembolik kaynaklar için birbirlerine karşı rekabet etmeleri gerekiyor. Rektör yardımcılara daha güçlü karar verme yetkileri verilirken, uzman komiteleri ve üniversite konseyleri gibi dış paydaşların önemi artıyor. Bu değişiklikler, daha güçlü liderliğe ve özelleşmiş profillere sahip üniversiteler yaratmayı amaçlıyor. Peki reformlar aynı zamanda cinsiyet eşitliğiyle ve ailelerle uyumlu politikaları güçlendirmeyi de amaçlıyor mu?

> Cinsiyet eşitliği?

2002 Üniversite Kanunu altında "özerk kurumlar" olarak, Avusturya

üniversiteleri, aralarında koordinasyon merkezleri kurmak, eşit fırsatları garantiye almak, eşit fırsatlar ve uzlaşma heyetleri için çalışma grupları kurmak ve tüm akademik organlarda kadınlara %40 kota sunmak gibi bir takım Toplumsal Cinsiyet Ana akımlaştırma önemleri getirmekle yükümlüydü.

“son dönemdeki değişiklikler daha fazla toplumsal eşitlik sağlamak açısından fırsatlar sunabilir”

Cinsiyet eşitliği önemlerinin üniversitelerin yeni bütçe modelleri içinde nasıl destekleneceği ise açık değildir: her üniversitenin yeni cinsiyet eşitliği gerekliliklerini gerçekleştirmekle sorumlu olmasına rağmen, cinsiyet eşitliği için finansal kaynaklar ve liderlerden gelecek destek değişiklik gösterebilir. Yine de, sonuç itibarıyla, üniversitelerin düzenleme değişiklikleri ve yeni Toplumsal Cinsiyet Ana akımlaştırma araçları, özellikle bilim alanında cinsiyet eşitliği için fırsatları iyileştirme kapasitesine sahip gibi görünüyor.

> Aileyle uyumlu mu?

Aile talepleri, kadın araştırmacılar için önemli bir engel olarak belirlenmiştir, dolayısıyla Avusturya üniversiteleri "üniversite ve aile" denetimi gibi, hükümet tarafından desteklenen stratejik yönetim araçları uygulamaktadır. İyi çocuk bakımı olanakları sunmak, üniversitelerin çalışma ve eğitim açısından

kendilerini diğer üniversitelerden daha çekici kılmamanın bir yolu haline gelmektedir. Aynı zamanda, üniversite yöneticileri, ebeveynler olarak annelere hitap ederek ve heteroseksüel aile imgesini yeniden üreterek çocuk bakımına odaklanma eğilimindedirler. Bu da geleneksel ebeveynlik imgelerinin sürmesine neden olmaktadır.

Avusturya üniversitelerinde son dönemde yaşanan değişiklikler, tasarruf eğilimleri, cinsiyet eşitliği ve aile uyumlu politikalar arasındaki karmaşık etkileşimi yansıtmaktadır; bu, daha çok toplumsal eşitlik için fırsatlar sunmaktadır. Fakat bu tedbirlerin kurumsal seviyede etkileri olmakla beraber, içindeki bilim kültürleri ve normlarının cinsiyetçi varsayımları bulunmaktadır. Örneğin, bilim insanların diğer her şeyden önce işlerine öncelik verdikleri varsayımı; bilim insanların her zaman müsait, esnek ve akademik iş odaklı oldukları fikri, çalışma zamanıyla ilgili eril normları yansıtmaktadır. Potansiyel bakıcılar olarak kadınlar, sıklıkla bu normları karşılamak konusunda erkek meslektaşlarından daha çok zorlanmaktadır. ■

Kristina Binner'e ulaşmak için
<Kristina.Binner@jku.at>
Susanne Kink'e ulaşmak için
<susanne.kink@uni-graz.at>

> Çalışma Süreleri ve Daha İyi Bir Yaşam İçin Mücadele

Carina Altreiter, Franz Astleithner ve Theresa Fibich, Viyana Üniversitesi, Avusturya

Çalışma süresine dair mücadele, tarihsel olarak, işçiler tarafından emek güçlerinin sömürülmesini sınırlandırmak için verilen mücadeleye bağlantılıdır. Sekiz saatlik iş günü, emek hareketinin beyan edilmiş talebiydi, ve 1980'lere kadar Batılı sanayileşmiş ulusların çoğu kademeli olarak çalışma gününün ve çalışma haftasının süresini azalttı.

O zamandan beri, üretkenlik büyük ölçüde artmış olmasına rağmen, Fransa dışındaki ülkelerde herhangi bir gelişme gözlenemiyor. Fakat yakın zamandaki küresel ekonomik kriz, işin eşitsiz dağılımına dair tartışmaları tekrar gündeme taşıdı. Biz de Eurostat verilerini kullanarak, Avrupa Birliği'nde son dönemdeki çalışma sürelerine dair gelişmeleri ve bunların toplumsal eşitsizliklere karşı mücadeleye ilgisini tartışacağız.

> Çalışma süresi ve eşitsizlik

Bir yandan, AB'deki bazı insanlar çok uzun saatler çalışıyor; 2010 yılında nüfusun %32'si ayda birden fazla kez günde 10 saatten fazla çalışıyordu. Diğerleri ise ya yarı zamanlı çalışıyor (2014 yılında %20) ya da işsizdi (Ağustos 2015'de işsizlik oranı %9.5'di). Bir yanda işin yoğunlaşması, uzun çalışma saatlerinin neden olduğu fiziksel ve psikolojik hasarlar ve hastalıklar, diğer yanda hayal kırıklığı ve değersizleşme, to-

plumumuzun temelini tehdit eden çalışma süreleri kutuplaşmasının sonuçlarından sadece bazılarıdır.

Diğer yandan, kadınlar ve erkekler sürekli olarak eşitsiz çalışma süresi dağılımları tecrübe etmektedir. İlk olarak, tam zamanlı çalışma ve uzun saatler hala "erkekler için"ken, giderek daha fazla kadın yarı zamanlı olarak çalışmaktadır. Erkeklerin yarı zamanlı çalışma oranları 2014 yılında pek çok AB-28 ülkesinde %8.8'e çıkmış olsa da, kadınların ortalama yarı zamanlı istihdam oranları halen üç kat daha fazladır (32.5%). İkinci olarak, kadınlar, erkeklerden günde neredeyse iki saat daha fazla zamanı ücretsiz işler (örneğin ev işi ve çocuk bakımı) için harcamaktadır. Bu dinamikler, kadınlar için bir çok dezavantaj, düşük kariyer olanakları ve düşük emekli maaşları anlamına gelmekte, ve yaşlılıkta daha yüksek yoksulluk riskine neden olmaktadır.

> Çalışma süresini azaltmak toplumsal eşitsizlikleri azaltır mı?

Çalışma gününün standart uzunluğunu değiştirmek pek çok çalışanın ihtiyacını karşılayacaktır: Araştırmalar Avrupa'daki çalışanların %30'undan fazlasının daha az çalışmayı, yarı zamanlı işçilerin (2014 yılında 10 milyon işçi) daha fazla saat çalışmayı istediklerini gösteriyor. Tüm çalışanlar için standart çalışma

saatlerini azaltmak, tam zamanlı ve yarı zamanlı işçilerin arasındaki boşluğu azaltacak, ve kadınlar ve erkekler arasındaki ücretli ve ücretsiz iş dağılımının daha eşit olmasını teşvik edecektir. Dahası, az saatler çalışan işçilerin sayısını azaltarak, çalışma haftasını kısaltmak işçilerin pazarlık gücünü arttıracak ve belki de artan gelir eşitsizliğine çare bulmaya yardımcı olacaktır.

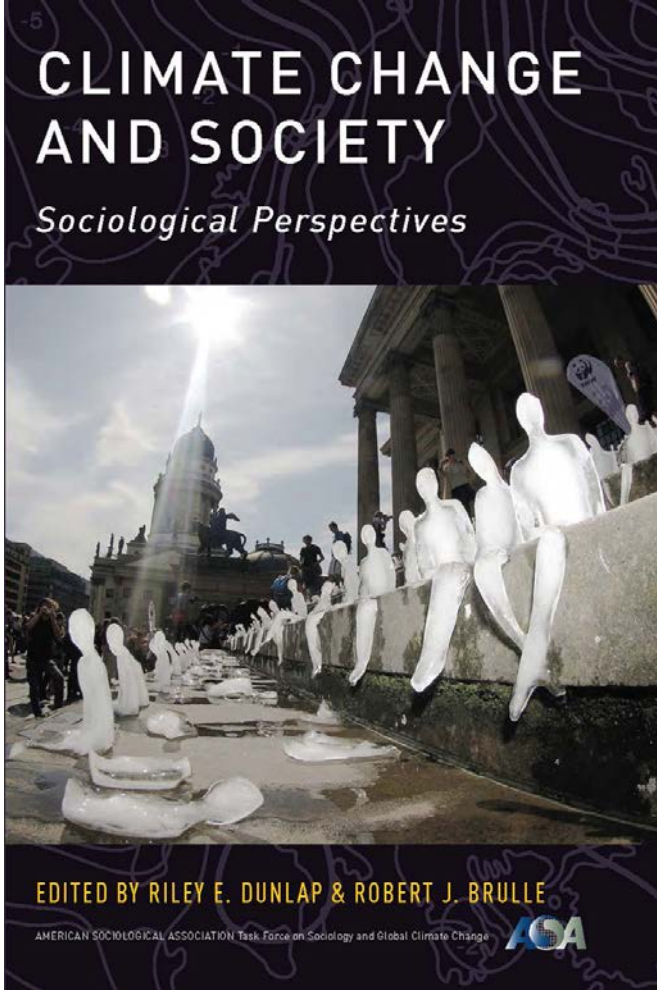
“kadınlar ve erkekler çalışma sürelerini eşit olmayan biçimlerde deneyimlemeye devam ediyor”

Fakat çalışma süresini azaltmak otomatik olarak olumlu yeniden bölüşüm etkilerine yol açmayacaktır. Eğer çalışma süresini azaltmak özgürleşme projesine bir katkı ise, politikaların, işin yoğunlaşması ve endüstriyel ilişkilerin düzensizleşmesi gibi sorunları ve ücretsiz işin yeniden bölüşümünü teminat altına alacak programları gözden geçirmesi gerekiyor. ■

Carina Altreiter'e ulaşmak için carina.altreiter@univie.ac.at
Franz Astleithner'e ulaşmak için franz.astleithner@univie.ac.at
Theresa Fibich'e ulaşmak için theresa.fibich@univie.ac.at

> Sosyoloji ve İklim Değişikliği

Riley E. Dunlap, Oklahoma Eyalet Üniversitesi, ABD, ISA Çevre ve Toplum Araştırma Komitesi (RC24) Eski Başkanı ve **Robert J. Brulle**, Drexel Üniversitesi, ABD

Hem **Riley Dunlap** hem **Robert Brulle** tanınmış ve seçkin çevre sosyologlarıdır. Amerikan Sosyoloji Derneği'nin Sosyoloji ve Küresel İklim Değişikliği Görev Grubu'nun Eşbaşkanları olarak görev yapmışlardır. Bu grubun raporu yakın zamanda bir kitap olarak da yayımlanmıştır: (editörler: Dunlap ve Brulle), *Climate Change and Society: Sociological Perspectives* [İklim Değişikliği ve Toplum: Sosyolojik Perspektifler] (New York and Oxford: Oxford University Press, 2015). Bu öncü çalışmaları, ulusal sosyoloji derneklerinin ivedi toplumsal ve siyasi meselelere dair ortak araştırmaları nasıl destekleyebileceğini gösteriyor.

İnsan kaynaklı iklim değişikliği zamanımızın en büyük sorunlarından biri, ve uzun vadede türümüzün varlığına karşı bir tehdit oluşturuyor. Yüzyıldan fazla bir zaman önce “sera etkisi”nin anlaşılmaya başlamasıyla beraber, doğa bilimcileri küresel ısınmayı belgelemenin yolunu açtılar. 1990'lara gelindiğinde iklim bilimi artık köklü bir alan haline gelmişti. Bu bilim, dünyanın ısınmasının bir nedeninin de insan faaliyetleri (özellikle de karbon emisyonları) olduğuna, ve Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)'nin de düzenli olarak belgelediği gibi, hem doğal hem toplumsal sistemler üzerinde giderek artan olumsuz etkileri olduğuna dair her zamankinden güçlü kanıtlar sunuyordu.

Küresel ısınmaya dair artan kanıtlara, özellikle de karbon emisyonlarını düşürmeye verilen yetersiz toplumsal tepkinin karşısında, doğa bilimciler iklim değişikliğini bir “insan sorunu” olarak kabul ediyorlar: iklim değişikliğine neden olan şey insan davranışlarıdır, insanlar için büyük bir tehdit oluşturur ve iyileşmesi için kolektif eyleme ihtiyaç vardır. Sonuç olarak, IPCC, ABD Ulusal Araştırma Konseyi ve Uluslararası Sosyal Bilimler Konseyi ve (varisi Gelecek Dünya Projesi olan) Uluslararası Küresel Çevre Değişikliği İnsani Boyutlar Programı gibi diğer büyük bilimsel kurumlar, sosyal bilimlerin iklim değişikliği

araştırmalarına daha çok katkıda bulunması için çağrı yaptılar.

Bu tür çağrılar genelde “sosyal bilimcileri”, gündemi doğa bilimciler ve (Belmont Forum gibi) büyük fonlama kuruluşları tarafından belirlenen multidisipliner araştırmalara katkıda bulunmaya davet eder; spesifik sosyal bilimler disiplinlerini gözetmez ya da onlara danışmaz. Sosyal bilimciler, halihazırda devam etmekte olan ve doğa bilimciler tarafından sorulan soruların cevaplarını arayan (sıklıkla “birleşmiş insan ve doğa sistemleri” araştırmaları diye anılan) araştırma programlarına katılmaya çağırılırlar. Bu tür araştırmalar, kıymetli olmakla beraber, doğa sistemlerinin kullanımındaki eşitsizliklerden doğan büyük toplumsal ve siyasi çalışmaları, ve bu sistemlerdeki bozulmaların getirdiği sonuçları görmezden gelir. Aynı zamanda, eleştirel politik-ekonomik bakış açılarını nadiren kullanır.

Benzer biçimde bu çağrılar, artan kamusal farkındalığın politika değişimine yol açacağına dair saf bir umutla, sosyal bilimcilerin küresel ısınmaya dair “halkı eğitmeye” yardımcı olabileceğini iler sürer. Bireyleri karbon emisyon üretimindeki temel aktörler olarak gören ve sosyolojik bir bakış açısından yoksun olan bu çabalar, bireysel eylemlerin toplumsal yapıların içinde ne kadar yerleşik olduğuna dair sosyolojik içgörüler, ve dolayısıyla da karbon emisyonları düşürme çabalarının toplumsal, ekonomik ve siyasi dinamikler tarafından sınırlandırıldığını görmezden gelir.

Daha genel olarak, raporlar ve gündemler, iklim değişikliğini apolitize etme eğilimi gösterirken, sosyal bilimci iklim değişikliği araştırmalarına daha çok dahil etmeye yönelik varolan çabalar genellikle “post-politik” bir duruş sergilemektedir. Örneğin IPCC, iklim değişikliğini temel olarak bilimsel kanıt, teknolojik ilerleme ve yönetsel becerilerin bir karışımıyla çözülebilecek, sosyo-ekonomik düzende herhangi bir esaslı değişiklik gerektirmeyen – ve dolayısıyla ciddi bir siyasi ihtilafın konusu olmayan, fiziksel bir olgu olarak görmektedir.

Bu bağlamda, Amerikan Sosyoloji Derneği iklim değişikliğinin sosyolojik analizlerinin değerini göstermekle görevli bir Sosyoloji ve Küresel İklim Değişikliği Görev Grubu kurdu. Grubun liderleri olarak, iklim değişikliğine dair sosyolojik perspektiflerin değerini yalnızca diğer sosyologlara değil, çok daha geniş bir kitleye sunabilme olanağına sahip olduğumuz için, ASA’ya bir rapor hazırlamaktan daha fazlasını yapmamız gerektiğini hissettik. Kitabımız *Climate Change and Society: Sociological Perspectives* [İklim Değişikliği ve Toplum: Sosyolojik Perspektifler] geçen Ağustos ayında resmi ASA yayını olarak Oxford University Press tarafından yayımlandı.

Climate Change and Society iklim değişikliğinin temel özelliklerine dair sosyolojik araştırmaları ve diğer sosyal bilim araştırmalarını özetliyor ve sentezliyor. 37 katılımcı tarafından yazılmış olan on üç bölüm, iklim değişikliğine neden olan güçleri (piyasa kuruluşlarına ve tüketime özellikle dikkat çekerek); ve bu sorunlara dair toplumsal tepkileri etkileyen toplumsal süreçleri (sivil toplum, kamuoyu görüşleri ve örgütlü inkar) anlatıyor. İklim değişikliği üzerine sosyolojik araştırmalar için kuramsal perspektifler ve metodolojik yeniliklere dair bölümlerle kitap tamamlanıyor.

Kitabımız sosyal bilimlerin iklim değişikliğine daha çok katkıda bulunması için yapılan çağrılara cevap veriyor, ve sosyolojik analizlerin özgün değerini gösteriyor. Küresel iklim değişikliğinin temel itici güçleri toplumsal yapılarda, kurumlarda, kültürel değerler ve ideolojilerde, ve toplumsal pratiklerde gömülü olduğu için, küresel ısınmayı iyileştirmek ve ona uyum sağlamak, bu toplumsal süreçlerin küreselden yerele çeşitli boyutlarda analizlerini gerektirir. Bunların tümü bizim disiplinimizin alanına girmektedir. Kitabın ikincil bir amacı ise bu konulara dair daha çok sosyolojik araştırma yapılmasını özendirmektir: sosyoloji iklim değişikliğini anlamaya yalnızca varolan gündemlere ve programlara katkı sunarak değil, aynı zamanda sosyolojik kuramlar ve perspektiflerden yola çıkarak sorulacak yeni araştırma soruyla da yardımcı olabilir.

Sosyolojinin rolü toplumsal eleştiri sunmayı da içerir. İklim değişikliğinin varolan analizleri genelde neredeyse hegemonik olan inanışlarla sınırlıdır; örneğin, bu neoliberal çağda, karbon emisyonlarını düşürmek için yalnızca piyasa zemini politikaların uygun seçenekler sunduğu varsayılıyor. Bu kör noktalar, muhtemel eylem çeşitliliğini sınırlar, ve sosyoloji, tek boyutlu, post-politik düşüncenin ötesine geçip günümüzdeki politika tartışmalarını çerçeveleyen ortak varsayımları sorgulayarak önemli bir rol oynayabilir.

İklim değişikliğine dair bu tür bir kamusal sosyoloji, geleneksel ekonomik büyüme örüntülerini sürdürürken, aynı anda karbon emisyonlarını kayda değer bir biçimde düşürebilmenin (imkansızlığını olmasa da) zorluğunu belgelemeyi kapsar. Bunlar, iklim politikalarına dair kamusal tartışmalar genişletebilecek sosyolojik bulgular olacaktır. İklim değişikliği üzerine daha eleştirel perspektifler için entelektüel bir alan açmak, disiplinimiz için önemli bir katkı olabilir, ve biz de dünyanın dört bir yanından sosyologların bu çaba için ASA Görev Grubu’na katılacağını umuyoruz. ■

Riley E. Dunlap’a ulaşmak için <rdunlap@okstate.edu>
Robert J. Brulle’e ulaşmak için <brullerj@drexel.edu>

> Hindistan'da Özgürlük ve Şiddet

Kongre Partisi Başkan Yardımcısı Rahul Gandhi, Ocak 2016'da Ronith Vemula'nın Hyderabad'daki ölümünü protesto etmek için öğrencilerle birlikte Hyderabad Üniversitesi'nde.

Aşağıda Uluslararası Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu tarafından yazılmış bir bildiriye ve 200'den fazla Hint sosyoloğun Hindistan Cumhurbaşkanı'na hitaben yazdığı 6 Mart 2016 tarihli mektubu yayımlıyoruz. Bu bildiri ve mektup, bu yıl başında Hindistan kampüslerinde yaşanan şiddeti ve akademik özgürlüklere verilen zararı protesto etmek için yazılmıştır. Mektuplar, sosyologların kampüslerin içinde ve dışındaki ifade özgürlüğüne dair derin endişelerinin ifadesi oldukları için, tarihi öneme sahiptir.

> Uluslararası Sosyoloji Derneği'nin Bildirisi

Bizler, Uluslararası Sosyoloji Derneği'nin Yönetim Kurulu üyeleri olarak, Hindistan'daki aşırı sağcı şiddet ve ayrımcılığa karşı her türlü muhalefin karşı karşıya kaldığı ve giderek artan saldırıların ve şiddetin olduğu bir ortamda, ifade ve yaşam özgürlükleri ve hakları için mücadele eden öğrenciler, öğretmenler, yazarlar, sanatçılar ve aktivistlerle dayanışma içinde olduğumuzu açıklıyoruz. Özellikle azınlıklara yönelen linçler ve (yanlış bir biçimde "et yasağı" diye adlandırılan) gıda özgürlüklerinin kısıtlanması bizi endişelendiriyor. Elektronik medyanın büyük bir kısmının sağcı çoğunlukçu milliyetçileri destekleyen propa-

ganda makinelerine dönüştürülmüş olması ve entelektüelleri, öğrencileri ve savunucularını, etik olmayan şekilde şikayet ederek ve fişleyerek gerçekleştirilen sistematik ve vahşi hedef gösterme, daha önce benzerine rastlanmamış ve özellikle kaygı verici bir saldırı biçimidir. Kırılgan toplumsal gruplardan gelen öğrenciler – özellikle dalit-banujan ve azınlık gruplardan öğrenciler- birincil endişe konusudur

Bizler, Hindistan Anayasası'nın çoğulcu bir çerçeveye sunduğu ve ülkeyi herhangi bir din üzerinden tanımlamayı reddettiği görüşünü destekliyoruz.

Yüksek öğrenim kurumlarının içinde ve dışında, bilinçli tartışma ve toplumsal eleştiri için yapılan bireysel ve kolektif çabalara karşı gerçekleşen entelektüelizm karşıtı ve çoğunlukçu saldırıların olduğu bir ortamda, profesyonel bir meslek örgütünün üyeleri olarak sorumluluğumuz çok önemlidir. Sosyologlar olarak biz, muhalefeti ve ifade özgürlüğünü bastırmak için insanların kışkırtılmasına izin vermenin, Amartya Sen'in sözleriyle, hoşgörüsüzlüğe karşı fazla hoşgörülü olmak olduğuna inanıyoruz.

Sosyolog Profesör Vivek Kumar ve sosyolog Profesör Rajesh Misra'ya karşı iktidar Bharatiya Janata Partisi üyesi öğrenciler tarafından yapılan saldırıları protesto etmek üzere, Hindistan'ın dört bir yanındaki 200'den fazla sosyolog tarafından Hindistan Cumhurbaşkanı'na gönderilen aşağıdaki bildiriye biz de destekliyoruz.

Üniversiteler, özgür ve bilinçli tartışma ve karşılıklı öğrenme için alan sağlamayı amaçlar. Üniversite kampüstlerinde artan kargaşa ve açık ve özgür tartışma için daralan alan, özellikle Hindutva gündeminin muhaliflerine dair hoşgörüsüzlük, temel özgürlükler ve ifade özgürlüğüne bağlı olan uluslararası sosyologlar topluluğu için ciddi bir endişe kaynağıdır.

Hyderabad Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesinde doktora

öğrencisi olan Ronith Vemula'nın, dört diğer öğrenciyle beraber yurttan atılmasından ve üniversite kampüsünde boykot edilmesinden sonra, Ocak 2016'da intihar etmiş olması (ki bu üniversitede dalit bahun grubuna ait öğrenciler arasındaki dokuzuncu intihar vakasıydı), sistematik ayrımcılığın ne kadar derin olduğunun ve trajik sonuçlarının bir işaretidir. Yüksek öğrenimde toplumsal olarak kırılğan gruplardan öğrencilerin görünürlüğüne artmasıyla beraber ülke çapındaki üniversite kampüslerinde son yıllarda yaşanan sessizlik, Ronith Vemula'nın ölümüyle birlikte yerini, öğrenciler, ve özellikle de eğitim sisteminde ayrımcılığın en sinsi biçimlerinin ortantisız yükünü sırtlarında taşıyan dalit bahun öğrenciler arasında,

Hindistan'da ya da başka bir ülkede daha önce eşi görülmemiş bir protestoya bıraktı.

Hindistan'daki birkaç üniversitede öğretim üyelerinin ve öğrencilerin, sağıcılardan gelen şiddetli saldırılara rağmen akademi içinde ve dışında kast-karşıtı felsefelerini ve yaşam dünyalarını destekleyerek, kast ayrımcılığını ve çoğunlukçuluğu sorgulamak için verdikleri çabayı destekliyor ve takdir ediyoruz. Önemli bir Tamil yazar olan ve şehrini terk ederek eyaletin başkentine taşınmaya zorlanan öğretim üyesi Perumal Murugan, yalnızca bir örnektir. Bir diğer takdir ettiğimiz şey ise, Ronith ve onun gibi genç araştırmacıların Hindutva siyasetine ve onun sonuçlarına dair, belagat ve derin anlayışla geliştirmiş

oldukları eleştirileri ve alt kıtanın zengin direniş repertuarından yaratıcı bir şekilde seçerek oluşturdukları yeni eylemlilik geleneğidir.

Desteğimizi Jawaharlal Nehru Üniversitesi'ndeki öğrenci ve öğretim üyelerinin mücadelelesine uzatıyor, halka açık derslerle karmaşık milliyetçilik sorunu üzerine kamusal bir tartışma yürütme çabalarını takdir ediyoruz. Yüksek öğrenim kurumlarındaki dışlamayı ve disiplinlerarası sınırları sorgulayacak dönüştürücü bir sosyoloji için yeni kılavuzlar yaratarak, akademi ve dış dünya arasında köprüler kurarak, Ronith Vermula ve ülkedeki onun gibi öğrenciler ve araştırmacıların mücadelelerini devam ettirmeye dair adanmışlıklarını şükranla karşılıyoruz. ■

> Hint Sosyologlardan Hindistan Cumhurbaşkanı'na Mektup

4 Mart 2016

Shri Pranab Mukherjee
Hindistan Cumhurbaşkanı
Rastrapati Niwas
Yeni Delhi

Sayın Shri Pranab Mukherjee:

Biz, aşağıda imzası bulunan sosyologlar, Hindistan'ın her yerindeki üniversiteler ve enstitülerden aktif ve emekli öğretim üyeleri ve araştırmacılar, ülkede sürmekte olanlardan derin bir şekilde rahatsız olduğumuzu ve aşağıdaki açıklamayı yapmak zorunda hissettiğimizi bildiririz:

Hindistan Anayasası tüm vatandaşların inanç özgürlüğü ve bu inançların barışçıl biçimde ifade edilmesi için ifade özgürlüğünü garanti altına alır. Bu hakların kullanılması için akademinin ve üniversitenin özerkliğinin kuvvetli bir biçimde altını çizmek isteriz. Dolayısıyla bizler çeşitli üniversitelerdeki öğrenci, öğretim üyeleri ve çalışanlara karşı, otoritelerin ve polisin desteğini almış oldukları görülen bazı örgütler tarafından gerçekleştirilen, ve giderek artan saldırılara dair derin endişeler taşımaktayız. Öğrenciler ve öğretim üyeleri fikirleri ve konumları nedeniyle taciz edilmekte, saldırıya uğramakta, tehdit edilmekte iken, saldırganların hukuk karşısında dokunulmazlığın keyfini çıkardığı görülmektedir.

Özel olarak meslektaşlarımız Prof. Vivek Kumar (JNU) ve Prof. Rajesh Misra'ya (Lucknow Üniversitesi) destek olmak için yazıyoruz. Prof. Kumar'ın 21 Şubat tarihinde Gwailor Üniversitesi'nin davetlisi olarak yapacağını konuşma ABVO tarafından şiddetli bir biçimde yarıda kesilmiştir. Prof. Misra aynı zamanda ABVP tarafından yalnızca Facebook sayfasında 23 Nisan tarihinde paylaştığı bir gazete yazısı nedeniyle tehdit edilmiş, ve üniversite otoriteleri tehdit eden kişiler yerine Prof. Kumar'dan kendilerine bir açıklama yapmasını istemiştir.

Araştırmacıların toplumsal konularda konuşma, yazma ve üzerine düşünme özgürlükleri olduğuna ve seslerinin kısılmaması gerektiğine kuvvetli bir biçimde inanıyoruz. Akademik özgürlükleri kısıtlamak, çeşitlikli toplumumuzu anlama ve analiz etmeye dair kolektif becerimize zarar verecektir, dolayısıyla da ulusal çıkarlarımıza aykırıdır. Aynı zamanda, özgür Hindistan'da ulusalcı hareketi olduğu kadar kamusal söylemi de zenginleştiren çok çeşitli eleştirel akademik perspektifleri beslemiş olan güçlü akademik geleneklerimize dair inancımızı da, burada bir kez daha tekrarlıyoruz. ■

> Araştırma için Yazmak: Mantık ve Pratik

Raewyn Connell, Sydney Üniversitesi, Avustralya, and ISA Kadın ve Toplum Araştırma Komitesi (RC32) ve Kavramsal ve Terminolojik Analiz Araştırma Komitesi(RC35) üyesi

Aziz Matthew meleğin ilhamıyla gospelini yazarken.

Her iki efsane de akla yatkın görülebilecek kadar gerçeği yansıtır – bazen. Yazma işinin çoğu aslında bir kalem veya bilgisayar başında yalnız oturan ve fikirleri üzerine ıstırap çeken birisi tarafından yapılır. Araştırma için yazılanlar, giderek daha çok, ticarileşmiş rekabetçi bir endüstri üzerinden yayımlanır.

Her iki efsane de yazma gerçeğini tehlikeli biçimlerde çarpıtıyor. Her ikisi de aslında çok toplumsal olan bir süreci, bireysel deha ya da başarı olarak olarak görüyor. Her ikisi de yazmanın iletişimle ilgili olduğu gerçeğini görmezden geliyor. Her ikisi de, her disiplinde, araştırma için yazmanın bilgiyi yaratma ve yaymaya dair kolektif bir sürecin parçası olduğunu gözden geçiriyor.

Yazma, sosyoloji ve diğer tüm disiplinlerde önemlidir, çünkü o kolektif sürecin merkezinde yer alır. Araştırma için yazmanın genç araştırmacılara keyfimiş gibi görünen pek çok özelliği, yalnızca bilgi üretiminin toplumsal boyutlarını göz önünde bulundurduğumuzda anlam kazanır.

Yazmanın siyaseti yalnızca, içerdiği toplumsal kurumlar ve yapılar üzerine düşünüldüğünde anlaşılabilir. Bu da, “puan tabloları”nın etkileri ve dergilerin ticarileşmesini; entelektüel işçilerin güvencesiz emek sorununu; tanınmanın, prestij ve kaynakların küresel hiyerarşilerini; İnternetin kullanımı ve risklerini; ve bilgi üretme ve yayma süreçlerini demokratikleştirme görevini içerir.

> Yazmaya dair bir yaklaşım

Burada temel olan, yazmayı bir toplumsal emek biçimi olarak görmektir. Bu bir iştir –, en mükemmel edebi eserlerde bile bunun böyle olduğunu gösterebiliriz. Endüstriyel sosyolojiden alacağımız fikirleri, yazma hakkındaki düşüncelerimize uygulamak işe yarar. Bu bizi, başka şeyleri yanı sıra, içerdiği işgücüne, yani işgücünün bileşimi, ücretler ve istihdam koşulları, teknoloji ve diğer kaynaklar, ve işin denetimi ve özerkliğine dair düşünmek için cesaretlendirir.

> Efsaneler ve Gerçekler

Biri eski, diğeri yeni olan iki büyük efsane, yazmayla ilgili tahayyülümüzü çarpıtıyor. Eski efsane, yazmayı basitçe deha ve ilhamla ilgili bir şey olarak görür. Doğuştan kendisine yetenek bahşedilmiş kişi, güzel bir sabah elinde kalemle oturur, ilham perisi kulağına fısıldadıkça muhteşem bir metin akıp gider. Kimse nasıl olduğunu anlamaz. Yapabileceğimiz tek şey hayranlık içinde izlemek ve ilham perisinin bir sonraki sefer bizim kulağıma fısıldamasını ummaktır.

Yeni efsane bu kadar şairane değildir. Neoliberal yöneticilerin beyininde oluşmuştur, onların rekabete olan tutkularını yansıtır. Bu efsanede, yazmak, kendini adanmış bireylerin başarıya ulaşmak için verdikleri rekabetçi mücadeleye içinde ürettikleri ve sattıkları, pazarlanabilir bir üründen daha fazla bir şey değildir. Prestij ve tanıtım açısından en büyük kar, çok alıntılanan dergileri hedefleyerek gelecektir.

Elbette yazma uzmanlaşmış bir emek biçimidir. Özel olarak iletişimsel bir iştir, dolayısıyla iletişim sosyolojisinin fikirleri uygulamak da işe yarar. Diğer şeylerin yanı sıra, bizi herhangi bir yazının okuyucuları, o okuyuculara nasıl ulaşıldığı ve yazının okuyucuları için ne yaptığı hakkında düşünmek için cesaretlendirir. Araştırmacıların kime yazdıklarına dair düşünceleri çok önemlidir, çünkü bu farkındalık yazmanın kendisini şekillendirir.

Araştırma için yazmak belirli bir iletişim biçimidir, bunun üzerine de düşünmemiz gereklidir. Bir kolektif bilgi üretim sürecinin parçasıdır, dolayısıyla entelektüeller sosyolojisi ve (postkolonyal süreçte yeniden şekillenen) bilgi sosyolojisi alanlarından fikirleri uygulamak da işe yarar. Bir yazarın aynı alandaki geçmişteki ve gelecekteki emekçilerle ilişkileri, ve çalışmanın ilişkili olduğu episteme ve bilgi çerçeveleri önemlidir.

Bu arkaplanla, araştırma için yazmaya büyük bir gizem değil, anlaşılabilir bir emek süreci olarak bakabiliriz. Bu emek sürecinin içindeki farklı türler, farklı okuyucuları ve tarzları içerir. Diğer emek biçimleri gibi, yazmak da öğrenilebilir ve geliştirilebilir beceriler içerir. Diğer emek biçimleri gibi, araştırma için yazmak da yaratıcı ve maksatlı bir unsur içerir, bu da üzerine düşünmek ve tartışmak onu çok isabetli kılar.

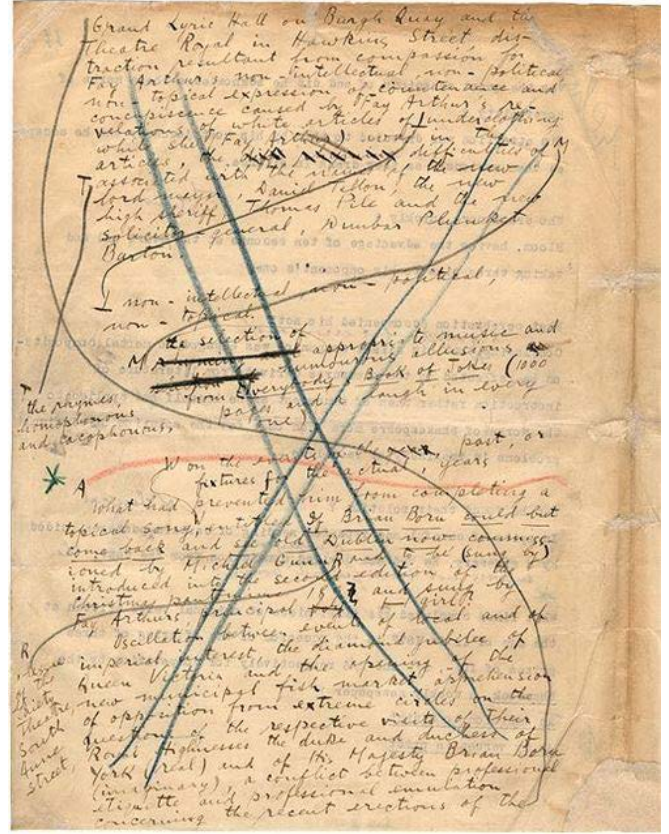
Son on iki yıldır yazma üzerine üniversitelerde konferanslarda yüz yüze, ücretsiz çalıştaylar düzenliyorum. Bunlar katılımcılara Rekabetçi bir Ürün Nasıl Geliştirir ve En İyi Dergileri Nasıl Hedeflersiniz konulu, nutuk atan çalıştaylar değil. Tam tersine! Çalıştaylar az önce ana hatlarını çizdiğim fikirler üzerine kuruluyor: düzenli bilgi üretiminin özünde toplumsal, kolektif bir süreç olduğu ve yazmanın bu daha büyük girişimin merkezinde bulunduğu.

> Araştırma için yazmaya dair kısa bir rehber

Geçtiğimiz son birkaç ay içinde, bu çalıştaylardaki fikirleri bir dizi blog yazısında topladım. Şimdi, bu yazıları yeniden düzenleyerek, Creative Commons lisansı altında bir e-kitapçık olarak yayımladım.

Writing for Research: Advice on Principles and Practice [Araştırma için Yazma: İlkeleri ve Pratiği Hakkında Tavsiyeler] adını verdiğim kitapçık (içindeki çizimler dahil) 42 sayfa, ve kişisel internet sitem <http://www.raewynconnell.net/p/writing-for-research.html> adresinden ücretsiz olarak indirilebiliyor. Bu metni indirip dilediğiniz gibi yayımlarsınız, ticari olmayan amaçlar için kopyalamak ücretsizdir.

E-kitapçık, yazma ve yazma türlerine dair arkaplan konuları, benim kendi yazarlık deneyimimden yararlanarak dergi makalesi yazmanın pratiklerini, ve yazma siyasetindeki temel konuları tartışıyor. İçindekiler ise şöyle:

James Joyce'un Ulysses el yazmalarından bir parça.

Birinci Bölüm: Yazma Üzerine

1. Yazmanın doğası
2. Araştırma iletişimi, toplumsal gerçek
3. Araştırma için yazmanın türleri

İkinci Bölüm: Dergi makalesi nasıl yazılır - pratik adımlar

Öz: argüman-ana hatlar; ilk taslak; gözden geçirme; sunum; yayımlama

Üçüncü Bölüm: Büyük Resim

1. Yazma programları
2. Neden yapmalı? Onu değerli kılan nedir?
3. Bazı kaynaklar

Diğer deneyimli araştırmacıları da, mesleğe anlamamıza yardımcı olmak amacıyla kendi pratiklerini ve düşüncelerini yaymaları için destekliyorum. Bu metne dair geribildirimlerinizi memnuniyetle bekliyorum! ■

Raewyn Connell'e ulaşmak için <raewyn.connell@sydney.edu.au>

> Kazakistan Ekibini Tanıyalım

Küresel Diyalog'un Kazakistan ekibi Aigul Zabirowa'nın yönetiminde 2015 yılında kuruldu. Küresel Diyalog'u inanılmaz bir kararlılıkla Kazakistan'ın her yerine yayıyor, ve Kazak diline çevirmenin getirdiği tüm zorlukları aşıyorlar.

Aigul Zabirowa Kazakistan'ın başkenti Astana'da bulunan L.M. Gumilyov Avrasya Ulusal Üniversitesi'nde Sosyoloji Profesörü ve Sosyoloji Bölümü'nün kurucu başkanıdır. Moskova'da okumuş ve sosyoloji doktorasını Rus Bilimler Akademisi'ndeki Sosyoloji Enstitüsü'nden (Moskova, 2004) almıştır. Son dönemdeki araştırmaları Kazakistan ve Kırgızistan'daki özel hanehalklarının sosyo-ekonomik durumlarına odaklanıyor. Zabirowa, *When Salary is not enough: Private Households in Central Asia* [Maaş Yetmediğinde: Orta Asya'daki Özel Hanehalkları] (Verlag Mayıs 2015) kitabının yazarlarındandır.

Aigul kentsel sosyoloji ve toplumsal kuram üzerine çeşitli dersler vermekte, araştırma ve yazılarında Sovyetler sonrası mekanda kimlik politikaları ve Orta Asya'da kentleşme ve göç üzerine odaklanmaktadır. MacArthur Vakfı (2000-01, 2002-03), INTAS (2005-07), TACIS (2007), Volkswagen Vakfı (2011-13), Açık Toplum Vakfı (2001-03), Orta Avrupa Üniversitesi (2001, 2008) gibi çeşitli kurumlardan aldığı bursların ve uluslararası ödüllerin yanı sıra, Kazak Bilim Bakanlığı'ndan yerel burslar ve ödüller almıştır. Londra, İngiltere'deki Doğu ve Afrika Çalışmaları Okulu (2011), İsveç'te Lund Üniversitesi (2008), İngiltere'de Warwick Üniversitesi, (2007) ve ABD'de Indiana Üniversitesi'nde (2002) Misafir Araştırmacı olarak bulunmuştur. 2010 yılından beri Uluslararası Sosyoloji Derneği'nin üyesidir.

Bayan Smagambet Avrasya Ulusal Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde doçenttir. Almatı'da okumuş ve sosyoloji alanında Bilim Adaylığı'nı Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi'nden 1998 yılında almıştır. Sosyoloji tarihi ve ekonomik sosyoloji üzerine dersler vermektedir. Araştırma alanları toplumsal eşitsizlik ve emek piyasasıdır. Kazak dilinde çeşitli ders kitapları – Sosyoloji Tarihi, Ekonomik Sosyoloji, Toplumsal Tarih - ve 20 civarında araştırma makalesi bulunmaktadır.

Adil Rodionov Avrasya Ulusal Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde kıdemli okutmandır. Aynı zamanda bir Kazak düşünce kurumu olan "Avrasya Entegrasyonu Enstitüsü"nde çalışmaktadır. Sosyoloji doktora derecesini Avrasya Ulusal Üniversitesi'nden almıştır (2009). Orta Avrupa Üniversitesi'nde (Budapeşte, Macaristan, 2013-14) Misafir Araştırmacı olarak bulunmuştur. Araştırma alanları toplumsal ağlar, sivil toplum ve sosyal bilimlerin tarihidir. Şu anki araştırma projesi Kazak sivil toplum kuruluşlarının ağlarına odaklanmaktadır. Projenin özetine şuradan ulaşılabilir: http://e-evaluation.kz/social_capital_en.html.

Gani Madi 2010 yılında yüksek lisans derecesini aldığı Avrasya Ulusal Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Kuramsal sosyoloji, toplumsal yapı ve tabakalaşma, ekonomik sosyoloji, elit kuramı, göç sosyolojisi ve sosyolojiye giriş gibi dersler vermektedir. Şu anda iş yerindeki güç dinamikleri, emeğin yönetsel kontrolünün farklı biçimleri ve Marksist kuram ilgilenmektedir.